

תפסיר רס"ג

(ב) ולפי תקין עלי אבנד ואבן אבנד. מא בטשת באלמעריון. ואפאתי אלתי אחללת בהם. ותעלמון אני אללה: (ג) פדכיל מוסי וחרון אלי פרעון. וקאלא לה. כדאי קאל אללה אלאה אלעבראנין. אלי פם אבית. אן תדען מן בין ידי. אטלק קומי ועבדוני: (ד) פאנד אן אבית אן תטלק קומי. האנא אתי באלג'דאה. אלגראד פי תכ'מד: (ה) פיג'שי עין אלארץ. ולא יטיק אחד אן

ואמר יי למשה. עול לות פרעה. ארי אנא. יקרית ית לביה וית לבא דעבדוהי. בדיל לשואה. אתי אלין ביניהון: **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְּנֹדְךָ** **וּבֶן-בְּנֹדְךָ אֵת אֲשֶׁר** **הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת-אֶתְתִּי** **אֲשֶׁר-שָׂמַתִּי בָם** **וַיִּדְעַתֶּם כִּי-אֲנִי יְהוָה:** ובדיל. דתשתעי קדם ברך ובר ברך. ית נסין דעבדית במצרים. וית אתותי דשויתי בהון. ותדעון ארי אנא יי:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרֹעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו **כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם עַד-מָתִי מֵאַנְתָּה** **לְעַנְתָּ מִפְּנֵי שַׁלַּח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:** ועל משה ואהרן לות פרעה. ואמרו ליה. בדנן אמר יי אללה דיהודאי. עד אמתי מסריב את. לאתפנעא מן קדמי. שלח עמי ויפלוחון קדמי: **כִּי אִם-מֵאַן אַתָּה לִשְׁלַח אֶת-עַמִּי הַנְּנִי מִבְּיַד מַחֵר** **אַרְבֶּה בְּגִבְלֹךָ:** ארי. אם מסריב את לשלחא ית עמי. האנא מייתי מחר. גובא בתחומך: **וְכִסָּה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ וְלֹא**

כס"י

ז ולמען תספור. בתורה להודיע להורות: **הִתְעַלְלָתִי**. שחקתי, כמו (צמדכ כז כט) כי **הִתְעַלְלָתָּ בִּי** (שמואל א' ו' ו') הלא באשר **הִתְעוּלַל בְּהֶם**, האמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים, שאם בן היה לו לכתוב **עוֹלְלָתִי**, כמו (איכב 6 כ3) ועולל למו באשר **עוֹלְלָתָּ לִּי**, (שס כ3) אשר עולל לי: **ג לְעַנְתָּ**. בתרגומו לאתפנעא. והוא מגזרת עני מאנת להיות עני ושפל מפני: **כ אֵת עֵינַי הָאָרֶץ**. את מראה הארץ: **וְלֹא יוּכַל וְגוֹי**. הרואה

תפסיר רס"ג

ינציר אליהא. ויאכל באקו
אלפלייתה. אלתי תבקות לכם מן
אלפרד. ויאכל גמיע אלשגר.
אלנאבת לכם מן אלצחרי:
(ו) תמתלי מנה ביותך. וביות
קואדך וביות סאיר אלמצריון.
מא למ ירא מתלה אבאיך
ואבא אבאיך. מנד' פונדס
עלי אלארץ. אלי תדיא
אליום. תים ולא וכרג מן ענד
פרעון: (ז) פקאל קואד פרעון
לה. אלי כם יכון תדיא לנא
ודקא. אטלק אלקום. יעבדו
אללה רבדם קבל אן תשאהד

וּכְבַל לְרֹאֵת אֶת־הָאָרֶץ
וְאָכַל | אֶת־יֵתֶר הַפְּלִטָה
הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן־הַפֶּרֶד
וְאָכַל אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֵּמַח
לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה: וַיַּחֲפִי יָת עֵין
שִׁמְשָׁא דְאַרְעָא. וְלֹא יָכֹול לְמַחֲוֵי יָת
אַרְעָא. וַיִּיכֹול יָת שְׂאֵר שִׁיזְבָתָא.
דְּאִשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן פֶּרְדָּא. וַיִּיכֹול יָת
כָּל אֵילָנָא. דְּאִצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:
וּמְלָאוּ בְּתִיךְ וּבְתֵי כָל־
עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מְצָרִים

אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם
הַיּוֹתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְּן וַיֵּצֵא
מֵעַם פְּרַעְיָה: וַיִּתְמַלּוּן בְּתֶךָ. וּבְתֵי כָל עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל מְצָרָי.
דְּלֹא חִזּוּ אֲבָהֶתְךָ וְאֲבָהֶת אֲבָהֶתְךָ. מִיּוֹם. מֵהוּיָהוּן עַל אַרְעָא. עַד יוֹמָא
הַדִּין. וְאִתְפְּנִי וּנִפְק מְלוֹת פְּרַעְיָה: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעְיָה
אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שִׁלַּח
אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַטָּרִם תִּדְעַ כִּי אֲבָדָה מְצָרִים: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעְיָה
לִיה. עַד אִמְתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא. שִׁלַּח יָת גּוֹבְרִיָא. וַיִּפְלַחוּן קָדָם

— כ"ט —

לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר: זה הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אבדה מצרים:

תפסיר רס"ג

י אלהיון. העד בען לא ידעתא. ארי
אבדת מצרים: ה וישב את-
משה ואת-אהרן אל-פרעה
ויאמר אלהם לכו עבדו
את-יהוה אלהיכם מי ומי
ההלכים: ואתתב. ית משה וית
אהרן לות פרעה. ואמר להון. איזילו
פלוו קדם יי אלהכון. מן ומן אזלין:

מצר קוד באדת: ח) פארד
מוסי וחרון אלי פרעון. וקאל.
להמא אמצו אעבדו אללה
רבכם. מן ומן אלמאציון:
ט) קאל מוסי. בצביאננא
ובשיוכנא נמצוי. בבנינא
ובבנאנתנא. בג'נמנא ובקרנא
נמצוי. לאן חג אללה לנא:
י) קאל להם. יכון כדאך אללה
מעכם. כמא אטלקכם

ט ויאמר משה בנערינו ובזקנינו גלך בבנינו
ובבנותנו בעאננו ובבקרנו גלך כי חג-יהוה
לנו: ואמר משה. בעולימנא ובסבנא ניזיל. בבננא ובבנתנא. בעננא
ובתורנא ניזיל. ארי חגא קדם יי לנא: י ויאמר אלהם יהי כן
יהוה עמכם כאשר אשלח אתכם ואת-טפכם
ראו כי רעה נגד פניכם: ואמר להון. יהי בען מימרא די
בסעדכון. כד אשלח יתכון וית טפלכון. חזו. ארי בישא אתון סבירין

• כס"י •

ח וישב. הושבו על ידי שליח ששלחו
אחריהם והשיבוהם אל פרעה: י כאשר
אשלח אתכם ואת טפכם. אף כי אשלח
גם את הצאן ואת הבקר כאשר אמרתם:
ראו כי רעה נגד פניכם. בתרגומו. ומדרש
אגדה שמעתי בוכב אחד יש ששמו רעה.
אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות
שלי אותו בוכב עולה לקראתכם במדבר,
זולק הדקדוק: י ראו כי רעה נגד פניכם. בנוסח שלנו בתרגום, ארי בישא אתון סבירין

שמו המור (י) ראו כי רעה נגד פניכם. תרגום שלנו: בישא אתון. בלא ד' לא דאתון.

תפסיר רס"ג

ואטפאלכם. הודי ארא אלשר
 חדיא וגוהכם: יא) לים כדיאך.
 ימצי אלהגאל מנכם יעבדו
 אלה. פאנכם אנמא תטלבונה.
 וטרדהם מן בין ידי פרעון:
 יב) וקאל אלה למוסי. מד
 ידך. עלי בלד מצר בסבב
 אלגראד. פיצעד עלי בלד
 מצר ויאכל גמיע עשבהא.
 גמיע מא בקאה אלברד:

למעבד לית קביל אפיכון לאסתחרא:
 לא לכן לכו־נא הגברים
 ועבדו את־יהוה כי אתה
 אתם מבקשים ויגרש אתם
 מאת פני פרעה: לא כן. איזילו
 כען גובריא ופלחו קדם יי. ארי יתה
 אתון בען. ותריד יתהון. מן קדם פרעה:
 ס (שע) יב ויאמר יהוה אל־

משה נטה ידך על־ארץ מצרים בארבה
 ויעל על־ארץ מצרים ויאכל את־כל־עשב
 הארץ את כל־אשר השאיר הברד: ואמר יי
 למשה. ארים ידך. על ארעא דמצרים וייתי גובא. ויסק על ארעא
 דמצרים. ויכול ית כל עספא דארעא. ית. כל דאשאר ברדא:

— רס"י —

מעליכם שהיו אומרים לכם דם אנו רואין
 עליכם במדבר: יא לא כן. באשר אמרתם
 להוליק השף עמכם אלא לכו נא הגברים
 ועבדו את ה': כי אתה אתם מבקשים. כי
 אותה בקשתם עד הנה (שמות כ ט) נזבחה
 לאלהינו, ואין דרך השף לזבוח: ויגרש
 אתם. הרי זה לשון קצר ולא פרש מי
 המגרש: יב בארבה. בשביל מפת הארבה:

וזלן הדקדוק: למעבד לית קביל אפיכון לאסתחרא. הוסיף מלת לית, משום דקיימא לן דהוה
 ליה למימר אל פניכם. והשתא דקאמר נגד פניכם, שמעינן דהרעה לא תקרב אליהם אך תהיה
 מרוחקת ומסולקת מנגד ולא יגע בהם רע, וכן היה שאמר הש"י היום גלותי את חרפת מצרים
 וכו' וניבא ולא ידע מה ניבא. כי פשט לשונו מורה דבר אחד ודקדוק לשונו מורה הפכו. אי נמי
 המתרגם, לשון נקייה וכבוד נקט כלפי ישראל. ועוד י"ל דתיבת לית קביל וכו' נמשכת למעלה
 כלומר אתם סבורים דלית קביל אפיכון פי' שלא תוסב הרעה אל פניכם, לא כן אלא תוסב הרעה
 אל פניכם. ועוד י"ל דהאיי לית קביל מפרש לדיבור שקדם לו, ואמר כי הרעה שהם סבורים
 לעשות הוא שלא יסבו עוד פניהם לחזור למצרים כי כוונתם לברוח ושלא לשוב עוד. וזהו לית
 קביל אפיכון לאסתחרא מלשון סחרו [אל] ארץ, לשון סיבוב:

שמו המור (ט) לא כן. יש להפריד מעט בין התיבות דלא לישתמע לכן.

תפסיר רס"ג

יג) פמד מוסי' עצאה עלי' בלד מצר. וסאק אללה ריח אלקבול פי אלבלד. טול דאלך אלנהאר ולילה. פלמא פאנת אלג'דאה. חמל ריח אלקבול אלג'ראד: יד) פצעד אלג'ראד פי גמיע בלד מצר. ואסתקר פי גמיע תכמהא. עצים ג'דא. מא לם יכון קבלה ג'ראד מתלה. ובעדה לא יכון כ'דאד: טו) פג'טא עין גמיע אלבלד חתי אצ'לם. ואפל גמיע עשבה. וגמיע תמר אלשגר. אלד'י

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוֹ
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי נֶהַג
רוּחַ־קָּדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם
הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר
הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נֹשָׂא

אֶת־הָאֲרָבָה: וְאָרִים מֹשֶׁה יָת
חוּטְרִיָּה עַל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם. וַיִּי. דְּפִר רוּחַ
קְדוּמָא בְּאַרְעָא. כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל
לַיְלָא. צִפְרָא הָוָה. וְרוּחַ קְדוּמָא. נָטַל יָת
ג'בא: וַיַּעַל הָאֲרָבָה עַל

כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֹד
מְאֹד לְפָנָיו לֹא־הָיָה כֵּן אֲרָבָה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו
לֹא יִהְיֶה־כֵּן: וְסָלִיק ג'בא. עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם. וּשְׂרָא. בְּכָל
תַּחֲוּס מִצְרַיִם. תַּקִּיף לַחֲדָא. קְדָמוּהִי. לֹא הָוָה כֵּן ג'בא דְּכּוּתִיָּה.
וּבְתִירוּהִי לֹא יְהִי כֵּן: וַיִּכֶס אֶת־עֵינַי כָּל־הָאֶרֶץ
וַתַּחֲשֹׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת
כָּל־פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבְּרָד וְלֹא־נֹתֵר כָּל־
יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

•————— כ"י —————•

העולם, למדנו שהיה כבוד משל־משה כי אותו של־יואל היה על ידי מינין הרבה, שהיו יחד ארבה ילק חסיל ג'זם, אבל של־משה לא היה אלא של־מין אחד, וכמוהו לא היה ולא יהיה: טו כל ירק. עלה

יג ורוח הקד'ים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר: יד ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שג'מר (יואל 3) כמוהו לא נהיה מן

תפסיר רס"ג

בקאה אלברד. ולם יבק שי מן
אלכצירה פי אלשגר. ועשב
אלצתרי פי גמיע בלד מצר:
טז) תים אסרע פרעון. ודעי
במוסי ותרון. וקאל. קד
אכטאת ללה רבכמא ולקמא:
יז) ואלאן פאחתמלא דנבי
תדיה אלמרה. ואשפעא אלי
אללה רבכמא. אן זיל עני.
תדיא אלמות אלמחץ:
יח) פלמא כירג מן ענדה שפע
אלי אללה: יט) פקלב אללה
ריחא גרבייא שדידא גדא.

וחפא. ית עין שמשא דכל ארעא
וחשוכת ארעא. ואכל ית כל עספא
דארעא. וית כל פירי אילנא. דאשאר
ברדא. ולא אשתאר כל ירוק באילנא.
ובעספא דחקלא בכל ארעא דמצרים:

**וַיִּמְהַר פְּרַעֲהַ לְקַרְא
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְלָכֶם: וְאוֹחֵי פְרַעֲהַ. לְמַקְרֵי לְמֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן. וַאֲמַר. חַבִּית. קָדָם יי אֱלֹהֵכֹן
וּלְכוּ: וְעַתָּה שֵׁא נֹא**

**חַטָּאתִי אֲדָּ הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וַיִּסַּר מֵעָלַי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה: וְכַעַן. שְׂבוּק בְּעַן
לְחוּבֵי בְרַם זְמַנָּא הָדָא. וְצַלוּ קָדָם יי אֱלֹהֵכֹן. וַיַּעֲדֵי מִנִּי. לְחוּד ית
מוֹתָא הַדִּין: וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהַ וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:
וַנִּפֶק מְלוֹת פְּרַעֲהַ. וְצַלִּי קָדָם יי: וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּח־יָם
חֲזַק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאָרֶץ וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה
סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:**

— רס"י —

ירוק ויכדוק"ס זלעז: יט רוח ים. רוח מערב: לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מצינו לענן
ימה סוף. אומר אני שים סוף הנה מקצתו תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר
במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח (שמות כג ל) מים סוף ועד ים פלשתים,
של-ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו ממזרח למערב, שים פלשתים במערב הנה,

זולק הרקדוק: יי שא נא חטאתי. תיבת חטאתי מלרע (מהר"ם):

שמך המור (ח) שא נא. יש להפריד מעט כדלעיל, דלא לישתמע ששא.

תפסיד רס"ג

פחמל אלגראד. וצף בה בחר
אלקלזם. לם תבזק גראדה
ואחדה. פי גמיע בלד מצר:
כ) פשדד אללה קלב פרעון.
ולם יטלק בני אסראיל:
כא) וקאל אללה למוסי' מד
ידד נחו אלסמא. יפון צ'לאם
עלי' גמיע בלד מצר. בעד זואל
צ'לאם אלליל: כב) פמד מוסי'
ידה נחו אלסמא. פכאן צ'לאם

והפך יי רוח מערבא תקיף לחדא.
ונטל ית גובא. ורמהי לימא דסוף.
לא אשתאר גובא חד. בכל תחום
מצרים: כ ויחזק יהוה את-לב
פרעה ולא שלח את-
בני ישראל: ותקיף יי ית לבא
דפרעה. ולא שלח ית בני ישראל: פ
ויאמר יהוה

בספרי תיבון

אל-משה נטה ידך על-השמים ויהי חשך
על-ארץ מצרים וימש חשך: ואמר יי למשה. ארים
ידך על צית שמיא. ויהי חשוכא על ארעא דמצרים. בתר דיעדי קבל
ליליא: כב ויט משה את-ידו על-השמים ויהי
חשך-אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:

כס"י

אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו לשון
(דכ"ט כ"ט) ממשש בצעהרים, שהיה כפול
ומכפל ועב עד שהיה בו ממש: כז ויהי חשך
אפלה וכי שלשת ימים וגוי. חשך שלאופל
שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת
ימים. ועוד שלשת ימים אחרים חשך
מכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו.
יושב אין יכול לעמוד, ועומד אין יכול
לישב. ולמה הביא עליהם חשך שהיו
בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו
רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה
כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף
הן לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו
את בליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן

שנאמר בפלשתים (נפייכ ז ט) יושבי חבל
הים גוי כרתים: לא נשאר ארבה אחד.
אף המלוחים שמלחו מהם: כח וימש חשך.
ויחשיף עליהם חשך יותר מחשכו שללילה,
וחשך שללילה יאמיש ויחשיף עוד: וימש.
כמו ויאמש יש לנו תיבות הרבה חסרות
אל"ף לפי שאין הברת האל"ף נפרת כל כך
אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון (ישע' יג כ)
ולא יהל שם ערבי כמו לא יאהל, לא יטה
אהלו. וכן (שמואל ז כז ט) ותזרני חיל, כמו
ותאזרני. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו
(שמות יג כז) לא ימש בתר דיעדי קבל ליליא.
כשיגיע סמוך לאור היום. אבל אין הדבר
מישב על הני"ו של וימש, לפי שהוא כתוב

וזלק הדקדוק: כז ויט משה את ידו. תיבת משה בתביר לא במארכה בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

אפל. פי גמיע בלד מצר
ת'לאת'ה' איאם: כג) לם ירא
אנסאן צאחבה ולם יקום
אנסאן מן מכאנה ת'לאת'ה'
איאם. ולגמיע בני אסראיל.
כאן נור פי מסאכנהם:
כד) פדעי' פרעון במוסי'. וקאל
אמצו אעבדו אללה. לכן
ג'נטכם ובקרכם דעוהא.
ואטפאלכם תמצו מעכם:
כד) קאל לה מוסי'. בל אנת.
תעטינא ד'באיחא וצואעדא.
נקרבהא ללה רבנא:
כו) ומואשינא איצא תמצו
מענא. לא יבק מנהא צ'לף.

וארים משה. ית ידיה על צית שמיא.
והוה חשוד קבל. בכל ארעא דמצרים
תלתא יומין: כג לא-ראו איש
את-אחיו ולא-קמו איש
מתחתיו שלשת ימים
ולכל-בני ישראל היה
אור במושבתם: לא חזו גבר
ית אחוהי. ולא קמו. אנש מתחותוהי
תלתא יומין. ולכל בני ישראל
הוה נהורא במותבניהון: (שלישי)

כד ויקרא פרעה אל-משה

ויאמר לכו עבדו את-יהוה רק צאנכם
ובקרכם יצג גם-טפכם ילד עמכם: וקרא פרעה
למשה. ואמר איזילו פלחו קדם יי. לחוד. ענכון ותוריכון שבוקו. אף
טפלכון יזיל עמכון: כד ויאמר משה גם-אתה תתן
בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
ואמר משה. אף אתה תתין בידנא נכסת קודשין ועלון. ונעביד קדם יי
אלהנא: כד וגם-מקננו ילד עמנו לא תשאר
פרסה בי ממנו נקח לעבד את-יהוה אלהינו

— רס"ג —

וקיו אומרים אין בידנו כלום אמר לו
אני ראיתו בביתך ובמקום פלוני הוא:
שלשת ימים. שלוש של-ימים טיכאיי"א בלעז
וכן שבעת ימים בכל מקום שטיי"א

של-ימים. כד יצג. יקא מצג במקומו:
כג גם אתה תתן. לא דיק שמקננו ילד
עמנו. אלא גם משלך תתן: כו פרסה. פרסת
רגל פלנט"א בלעז:

תפסיר רס"ג

לאן מנהא נאכיד נעבד אללה רבנא. ונחן לא נעלם. פם מקדאר מא נעבד בה אללה. אלי אן נציר אלי תם: כז) פשדד אללה קלבה. ולם ישא אטלאקהם: כח) קאל לה פרעון אמץ עני אחדר אן תעאוד תרא וגהי. פאנד פי יום תרא וגהי תקתל: כט) קאל לה מוסי נעמא קלת. לא אעאוד אן ארא וגהי: יא א) וקאל אללה למוסי קד בקי בלא ואחד אחלה בפרעון

וּאֲנַחְנוּ לֹא-נִדְעַ מִהַ-נַּעֲבֹד

אֶת-יְהוָה עַד-בְּאֵנוּ שְׁמָהּ:

ואף בעירנא יזיל עמנא. לא נשאר מניה מדעם. ארי מניה אנחנא נסבין. למפלח קדם יי אלהנא. ואנחנא לית אנחנא ידעין. מא נפלח קדם יי. עד מיתנא

לְתַמּוֹן: כ) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב

פְּרֹעֵה וְלֹא אָבָה לְשַׁלַּח־סָ:

ותקיף יי ית לבא דפרעה. ולא

אבא לשלחותהון: כה) וַיֹּאמֶר-לוֹ

פְּרֹעֵה לֵךְ מֵעַלַי הַשְׁמֵר לְךָ אֶל-תִּסְף רְאוֹת

פְּנֵי כִי בְיוֹם רְאִיתְךָ פְּנֵי תַמּוֹת: וַאֲמַר לִיה פְּרֹעֵה אִיזִיל

מעלוי. אסתמר לך. לא תוסיף למחוי אפי. ארי. ביומא. דתחוי אפי

תַמּוֹת: כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבַרְתָּ לֹא-אֶסְף עוֹד

רְאוֹת פְּנִיךָ: וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילְתָּא. לָא אוֹסִיף עוֹד לְמַחֲוֵי

אפך: פ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע

אֶחָד אָבִיא עַל-פְּרֹעֵה וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרַי-כֵּן

יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשַׁלְּחוֹ כְּלָה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ

אֶתְכֶם מִזֶּה: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. עוֹד מִכְתָּש חַד אִיתִי עַל פְּרֹעֵה

ועל מצראי. בתר כן. ישלח יתכון מכא. בשלחותיה. גמירא.

— כט"י —

לא נדע מה נעבד. כמה תכבד ובזמנו דברת. אמת שלא אוסיף עוד ראות העבודה שמא ישאל ממנו יותר ממה פניך:

שיש בדינו: כט כן דברת. יפה דברת יא ס בלה. גמירא. (כלה) כליל, כלכם ישלח:

תפסיר רס"ג

ואלמִצְרַיִם. בַּעַד דְּאֵלֶיךָ
 יִטְלַקְכֶם מִן הַהַנָּא. וְעַנְדִּי
 אֶטְלֶאֱלֶהָ. גְּמִלָּה. וְטַרְדְּכֶם מִן
 הַהַנָּא: (ב) מִדְּאֶלְקוּם. בְּאֵן
 יִסְתַּוְּהַב אֶלְרָגְלִי מִן צִאחֶבְתָּהּ.
 וְאֵלֶּאֱמַרְאָה מִן צִאחֶבְתָּהּ.
 אֲנִיָּהּ פְּצִיָּה וְאֲנִיָּהּ דִּי־הַב:
 (ג) פְּאָעֵטָא אֵלְלָהּ אֶלְקוּם
 חֲצִיָּאָא עַנְדִּי אֶלְמִצְרַיִם. וְאֵמַר
 מוֹסִי אֶלְרְסוּל. פְּעֻצִים גְּדָא פִי
 בְּלִד מִצְרַיִם. עַנְדִּי קְוָאֵד פִּרְעוֹן
 וְעַנְדִּי אֶלְקוּם: (ד) פְּקָאֵל מוֹסִי.
 פְּדִיא קָאֵל אֵלְלָהּ. שְׁבִיָּה
 בְּנִצָּף אֶלְלִיל. אֲנָא מִתְגְּלִי פִי
 בְּלִד מִצְרַיִם: (ה) וַיְמוֹת כָּל בְּכֹר

תִּרְכָּא. יִתְרִיךְ יִתְכוֹן מִפָּא: **דְּבַר-**
נָא בְּאֲזֵנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ
אִישׁ | מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה
מֵאֵת רֵעוּתָהּ פְּלִי-כֶסֶף
וּכְלֵי זָהָב: מִלִּיל בְּעֵן קָדָם עֲמָא.
וַיִּשְׁאַלּוּ. גְּבַר מִן חֲבֵרִיָּה. וְאֶתְתָּא מִן
חֲבֵרְתָּהּ. מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב:
וַיִּתֵּן | יְהוָה אֶת-תֵּן הָעָם
בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם | הָאִישׁ
מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ

מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי-פִרְעָה וּבְעֵינֵי הָעָם: וַיְהִי יי.
 ית עמא לרחמין בעיני מצראי. אף גוברא משה. רב לחדא בארעא

דמצרים. בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא: **ס** **פְּעֻצִים בְּסִפְרֵי הַיָּמִין (דביעי)**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה פַּחַצְתָּ הַלַּיְלָה
אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: וְאָמַר מֹשֶׁה. פִּדְנִן אָמַר יי.
כְּפִלְגוֹת לַיְלָיָא. אֲנָא מִתְגְּלִי בְּגוֹ מִצְרַיִם: ד **וּמַת כָּל-בְּכוֹר**

— רס"י —

בַּחֲצוֹת, כְּמוֹ (מלכיס 6' יט כס) בְּעֵלוֹת, (תכליס
 קדו ג) בְּחָרוֹת אָפֶם בְּנוֹ, זְהוּ פִּשְׁטוֹ לִישְׁבוֹ
 עַל אֲפֻנְיָו, שְׁאִין חֲצוֹת שֵׁם דְּבַר
 שְׁלִי-חֲצִי. וְרִבּוּתֵינוּ דְּרְשׁוּהוּ כְּמוֹ בְּחֲצִי
 הַלַּיְלָה (שמוס יז כט) וְאָמַר, שְׁאָמַר מֹשֶׁה
 בְּחֲצוֹת, דְּמִשְׁמַע סְמוּךְ לוֹ אוֹ לְפָנָיו אוֹ
 לְאַחֲרָיו, וְלֹא אָמַר בְּחֲצוֹת, שְׁמָא יִטְעוּ
 אֲצִטְגְּנִי פִרְעָה, וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה בְּדָאֵי הוּא:

בַּדְּבַר נָא. אִין נָא אֵלֶּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה,
 בְּבִקְשָׁה מִמָּךְ הַזֶּהִירִם עַל כֶּף שְׁלֵא יֹאמַר
 אוֹתוֹ צְדִיק אֲבָרְהָם (בראשית טו יג) וְעַבְדוּם
 וְעַנּוּ אוֹתָם קַיִם בְּהֶם, (סס יד) וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ
 בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל לֹא קַיִם בְּהֶם: ד **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה**
כֹּה אָמַר ה'. בְּעַמְדוֹ לְפָנַי פִּרְעָה נֶאֱמַרְהָ לוֹ
 נְבוּאָה זֹו שְׁהָרֵי מִשְׁיָצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף
 רְאוֹת פָּנָיו: **פַּחַצְתָּ הַלַּיְלָה.** כְּהַחֲלֵק הַלַּיְלָה.

תפסיר רס"ג

פי בלד מצר. מן בפר פרעון
אלגאלס עלי כרסיה. אלי בכר
אלאמה. אלתני ורא אלדחא.
וגמיע בכור אלבהאים: (ו) ויפון
צראד' עצים פי גמיע בלד
מצר. מא לם יפון מתלה. ולא
יעאוד איציא: (ז) ולגמיע בני
אסראיל. לא ינבח כלב בפאה
פמא פוקה מן אלאדיא. מן
נסאהם אלי בהאימהם. לפי
תעלמון. מא יבין אללה. בין

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר
פְּרַעֲהַ הַיֵּשֶׁב עַל-פְּסָאוֹ עַד
בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחַר
הַרְחִימִים וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
וַיְמֹת כָּל בּוֹכֵרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.
מִבּוֹכֵרָא דְּפְרַעֲהַ דְּעֵתִיד לְמַתֵּב עַל
פּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵיהָ. עַד בּוֹכֵרָא דְּאַמְתָּא.
דְּבִבְתָר רַחֲיָא. וְכֹל בּוֹכֵרָא דְּבַעֲרָא:
וְהִיתָה עֵצָקָה גְּדֻלָּה

בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוֹ לֹא נִהְיָתָה
וְכָמְהוֹ לֹא תִסְרָף: וְתִהְיֶי. צוֹחֲתָא רַבְתָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם.
דְּכּוֹתָה לָּא הָוָה. וְדְכּוֹתָה לָּא תוֹסִיף: וְלִכְלָל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא יִחְרֹץ-כְּלָב לְשָׁנּוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה
לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלָה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין
יִשְׂרָאֵל: וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לָּא יַנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהָ לְמַבַּח.

— רש"י —

ברוך הוא נפרע מן האמה נפרע מאלהיה:
ז לא יחרץ כלב לשנו. אומר אני שהוא
לשון שנון, לא ישנו, וכן (יחזקאל כה) לא תרץ
לבני ישראל לאיש את לשנו, לא שנו, (שמו"ב
כז) אז תחרץ תשתנו, (ישעי' מא טו) למורג
חרץ שנון, (משלי כה ה) מחשבות חרוץ, אדם
חרץ ושנון, (משלי י ז) ויד חרוצים תעשיר,
חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה.

כ עד בכור השבי. (שמות יב כט) למה לקו
השבויים, כדי שלא יאמרו, וראתם תבעה
עלבונם והביאה פרענות על מצרים: מבכור
פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים
מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו
בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו
משעבדים בהם ושמהים בצרתם: וכל בכור
בהמה. לפי שהיו עובדין לה, וכשהקדוש

א. כך בכל הדפוסים, אף שבפסוק זה לא נזכר בכור השבי אלא לקמן פרק י"ב פסוק כ"ט.

למאנשא ועד בעירא. בדיל דתדעון.
 דיפריש יי בין מצראי ובין ישראל:
ח וירדו כל-עבדיך אלה
אלי והשתחווי לי לאמר
צא אתה וכל-העם אשר-
ברגליך ואחרי-כן אצא
ויצא מעם-פרעה בחריי-
אף: וייחתון כל עבדך אלין לותי
 ויבעזן מני למימר. פוק את וכל עמא
 דעמד. ובתר בן אפוק. ונפק מלות

תפסיר רס"ג
 אלמצריון ובין בני אסראיל:
 (ח) פיציר אלוי גמיע עבידך
 הולאי ויסגדון לי קאילין.
 אכרג אנת וגמיע אלקום
 אלדין מעד. ובעד דאלך
 אכרג. תים כ'רג מן ענד פרעון
 בשדה ג'צ'ב מנה: ט) תים
 קאל אללה למוסי לא יקבל
 (נ"י) ואנמי לא יסמע) מנכמא
 פרעון. לפי תכת'ר בראהיני פי
 בלד מצר: י) ומוסי וחרון.
 צנעא גמיע הד'ה אלבראהין
 בחצרה' פרעון. פשוד אללה

פרעה בתקוף רגז: **ס** ויאמר יהוה אל-משה לא-
 ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ
 מצרים: ואמר יי למשה. לא יקביל מנכון פרעה. בדיל. לאסגאה
 מופתי בארעא דמצרים: **ז** ומשה ואהרן עשו את-כל-
 המופתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את-
 לב פרעה ולא-שלח את-בני-ישראל מארצו:
 ומשה ואהרן. עבדו. ית כל מופת'א האלין קדם פרעה. ותקיף יי

— כס"י —

בשגמר דבריו יצא מלפניו: **בחריי אף.** על
 שאמר לו (שמות י כח) אל תוסף ראות פני:
ט למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות
 שלושה מפת בכורות וקריעת ים סוף ולנער
 את מצרים: **י ומשה ואהרן עשו וגו.** כבר
 כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן
 אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה:

ובדיל: **ח וירדו כל עבדיך.** חלק כבוד
 למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו
 בלילה (שמות יב 6) ויאמר קומו צאו מתוך
 עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי
 והשתחוית לי: **אשר ברגליך.** ההולכים
 אחר עצתך והלוכך: **ואחרי בן אצא.** עם
 כל העם מארצך: **ויצא מעם פרעה.**

תפסיר רס"ג

קלבה ולם יטלק בני אסראיל
 מן בלדה: יב א) וקאל אלה
 למוסי' וחרון. פי בלד מצר
 קאילא: ב) הדיא אלשהור לכם
 אוול אלשהור. יכון לכם אוולא.
 לשהור אלסנה: ג) כלמא
 גמאעה' בני אסראיל קאילא.
 פי אלעאשר מנה אן יתכדיו
 מנה כל פריק. ראס לביות

יֵת לְבָא דְפִרְעָה. וְלֹא שֶׁלַח יֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעִיָּה: ס **וְיֹאמֶר מֹשֶׁה**
וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם
לֵאמֹר: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן:
 בְּאַרְעֵי דְמִצְרַיִם לְמִימַר: **הַחֲדָשׁ**
הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים
רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: ירחא הדין. לכון
 ריש ירחיא. קדמאי הוא לכון. לירחי שתא: ג **דְּבַרוּ אֶל-**
כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ הַזֶּה
וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ אִשׁ לְבֵית-אִבְתּוֹ שֶׁה לְבַיִת:

— רס"י —

ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד
 הראה, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום,
 שנאמר (שמי' ו כח) ויהי ביום דבר ה' / (ויק' ז לח)
 ביום צווחו, (צמדכ טו כג) מן היום אשר צוה
 ה' והלאה, אלא סמוך לשקיעת החמה
 נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:
 ג **דְּבַרוּ אֶל כָּל עַדַת.** וכי אהרן מדבר
 והלא כבר נאמר (שמות ז ז) אתה תדבר, אלא
 חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני,
 והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם
 מדברים: **אֶל כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל** וגי' **בַּעֲשׂוֹר**
לְחֲדָשׁ. דברו היום בראש חודש שיקחוהו
 בעשור לחדש: **הַזֶּה.** פסח מצרים מקחו
 בעשור, ולא פסח דורות: **שֶׁה לְבַיִת אִבְתּוֹ.**
 למשפחה אחת, הרי שהיו מרבין יכול
 שה אחד לכלן, תלמוד לומר ששה לבית:

יב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן.
 בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה,
 חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם
 משה בדבור: **בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם.** חוץ לכרף, או
 אינו אלא בתוך הכרף תלמוד לומר (לעיל ט כט)
 בצאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא
 התפלל בתוך הכרף דבור חמור לא כל שבן,
 ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הכרף, לפי
 שהיתה מלאה גלולים: **ז הַחֲדָשׁ הַזֶּה.**
 הראהו לבנה בחדושה ואמר לו בשהירח
 מתחדש יהיה לך ראש חודש. ואין מקרא
 יוצא מידי פשוטו, על חודש ניסן אמר לו, זה
 יהיה ראש לסדר מנן החודשים, שיהא אייר
 קרוי שני, סיון שלישי: **הַזֶּה.** נתקשה משה
 על מולד הלבנה באיזו שעור תראה ותהיה
 ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה

מלילו. עם כל פגשתא דישראל
 למימר. בעשרא לירחא הדין. ויסבון
 להון. גבר. אמר לבית אבא אמרא
 לביתא: **ואם ימעט הבית**
מהיות משה ולקח הוא
ושכנו הקרב אל-ביתו
במכסת נפשת איש לפי
אכלו תכסו על-השה: ואם
 זעיר ביתא מלאתמנאה על אמרא.

תפסיר רס"ג
 אבאיהם ראסא מנהא לכל
 בית: ד) פאן קל אהל אלבית מן
 אלחאגה אליי ראס. פליאכדי
 הו וגארה. אלאקרב אליי
 מנזלה במואסאה מן אלנפוס.
 כל אמר עליי קדר טעאמה
 תתואסוה: ה) וליכון לפם
 ראסא. צחיחא ד'כרא אבן
 סנתה. מן אלצ'אן ואלמאעז
 תאכ'דונה: ו) יפון ענדפם
 מחפוציא. אליי יום ארבעה

ויסב הוא. ושיבביה. דקריב לביתיה במנין נפשתא. גבר לפום
 מיכליה. תתמנון על אמרא: **שה תמים זכר בין-שנה**
יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו: אמר
שלים. דכר בר שתיה יהי לבון. מן אמריא ומן בני עזיא תסבון:
והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום

— כ"י —

כ תמים. בלא מום: בין שנה. כל שנתו קרוי
 בין שנה כלומר שגלד בשנה זו: מן הכבשים
 ומן העזים. או מזה או מזה שאף עז קרויה
 שה. שנאמר (דברים יד ז) ושה עזים: ויהיה
 לכם למשמרת. זה לשון בקור שטעון
 בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה, ומפני
 מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים
 מה שלא צוה כן בפסח דורות, הנה ר' מתניא
 בין חרש אומר הרי הוא אומר (ימקאל טו ס)
 ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת הדים,
 הגיעה שבועה שושבעתי לאברהם שאגאל
 את בניו ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם

ד ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם
 יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין
 לאכלו ויבא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו
 וגוי זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו
 מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין
 להתמעט ולמשוף ידיהם המנו ולהמנות על
 שה אחר, אף אם באו למשוף ידיהם
 ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השה
 קים בהיותו בחיים, ולא משנשחט: במכסת.
 חשבון וכן (ויקרא כז כג) מכסת הערפק: לפי
 אכלו. הראוי לאכילה פרט לחולה וקון
 שאינן יכולין לאכול בוית: תכסו. תתמנון:

זלק הדקדוק: ד ולקח הוא ושכנו. תיבת ולקח מלרע:

תפסיר רס"ג

לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ
כָּל קְהַל עֵדַת-יִשְׂרָאֵל בֵּין
הָעֲרָבִים: וַיְהִי לְכוּן לְמִטְרָא. עַד
אַרְבַּעַת עֶסְרָא. יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין.
וַיִּבְסֹן יִתְיָה. כָּל קְהֵלָא כְּנִשְׁתָּא
דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמֵשֵׁיא: וְלִקְחוּ מִן-

עשר מן הדיא אלשהר.
יד'בחה גמאעה' גוק בני
אסראיל בין אלג'רובין:
(ז) ויאכדו מן דמה. ויגעלונה
עלי כ'די אלבאב ואלמטל.
עלי אלביות. אלדי יאכלונה
פיהא: (ח) ויאכלון לחמה פי תלך

הַדָּם וְנָתַנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמְּשָׁקוֹף
עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וַיִּסְבֹּן מִן דְּמָא.
וַיִּתְנֹן. עַל תְּרִין סַפֵּיא וְעַל שְׁקָפָא. עַל בְּתֵיא. דִּי יִכְלוֹן יִתְיָה בְּהוֹן:
וַיֹּאכְלוּ אֶת-הַבֶּשֶׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה עָלֵי-אֲשׁ
וּמִצּוֹת עַל-מְרָרִים יֹאכְלֶהוּ: וַיִּכְלוֹן יֵת בַּסְרָא

— רס"י —

לעריבת הלילה, עריבת היום בתחלת שבע
שעות מכי ינטו צללי ערב (ימייכ ו ז),
ועריבת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון
נפש וחשף, כמו (ישעיכ כז יב) ערבה כל
שמחה: וְלִקְחוּ מִן הַדָּם. זו קבלת הדם.
יכול ביד, תלמוד לומר (פסוק כג) אֲשֶׁר בְּסֶף:
הַמְּזוּזוֹת. הם הוקופות אחת מכאן לפתח
ואחת מכאן: הַמְּשָׁקוֹף. הוא העליון שהדלת
שוקף עליו כשסוגרין אותו לייט"ר כלנו ולשון
שקיפה. חבטה, כמו (ויקרא כו לו) קול עלה
גדף, טרפא דשקיף (שמות כג כג)
חבורה. משקופי: עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ
אֹתוֹ בָּהֶם. ולא על משקוף ומזוזות שבבית
התבן ובבית הבקר, שאין דרין בתוכו: אֶת
הַבֶּשֶׂר. ולא גידים ועצמות: עַל מְרָרִים. כל
עשב מר נקרא מרור. וצום לאכול מרור
זכר לומררו את חיייהם (שמות ו יד):

כדי שיגאלו, שנאמר (שס ז) ואת ערום ועריה,
ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה,
שמלו באותו הלילה, שנאמר (שס ו)
מתבוססת בדמין, בשני דמים, ואומר (זכייכ
ט יב). גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך
מבור אין מים בו, ולפי שהיו שטופים
בעבודה זרה אמר להם (פסוק כג) משכו וקחו
לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם
צאן של-מצודה: וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ ויג'. וכי כלן
שוחטין אלא מכאן ששלוחו של-אדם
כמותו: קהל עדת ישראל. קהל ועדה
וישראל. מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין
בשליש כתות זו אחר זו, נכנסה כת ראשונה
ונעלו דלתות העזרה וכי, כדאיתא בפסחים
(דף סד טז): בֵּין הָעֲרָבִים. משש שעות
ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה
לבית מבואו לערוב. ולשון בין הערבים
נראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום

תפסיר רס"ג

אללילה. שיא נאר ופסיר. מע
מראר יאכלונה: ט) לא תאכלו
מנה ניא. ולא טביד' מנצג
במא. אלא משוי באלנאר.
ראסה ואכארה וגופה: י) ולא
תבקן מנה שייא אלי
אלג'דאה. פאן יבקן מנה שייא.
אלי אלג'דאה אתרקוה
באלנאר: יא) ופד'א פכלוה
תפון אחקאכם משדודת.

בלייא הדין. טוי נור ופסיר. על מרין
ייכלוניה: ט אל-תאכלו ממנו
נא ובשל מבשל במים כי
אם-עלי-אש ראשו על-
פרעיו ועל-קרבו: לא תיכלון
מניה כד חי. ואף לא כד בשלא מבושל
במיא. אלהין טוי נור. רישיה על פרעויה
ועל גויה: ז' ולא-תותירו ממנו

עד-בקר והנתר ממנו עד-בקר באש תשרפו:
ולא תשארון מניה עד צפרא. ודישתאר מניה. עד צפרא פנורא
תיקדון: יא וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים
נעליכם פרגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם
אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: וכדין תיכלון יתיה.

— כס"י —

מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, לתן
בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הנין
החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה
מעלות השחר, והו' לפי משמעו. ועוד מדרש
אחר לפד שאינו נשרף ביום טוב אלא
מפחית. וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר
ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו:
יא מתניכם חגרים. מוננים לדרך: בחפזון.
לשון בדהלה ומהירות, כמו (שמואל א' כג כו)
ויהי דוד נחפו ללכת, (מלכים ב' ז טו) אשר
השליכו ארם בהפזום: פסח הוא לה.
הקרוב קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה
שהקדוש ברוך הוא הנה מדלג בתי ישראל

ט אל תאכלו ממנו נא. שאינו עליו כל
צרכו קראו נא בלשון ערבי: ובשל מבשל.
כל זה באזהרת אל תאכלו: במים. מנין
לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבשל
מכל מקום: כי אם עלי אש. למעלה גור
עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא
תעשה אל תאכלו ממנו כי אם עלי אש:
ראשו על פרעיו. צולחו בלו כאחד עם
ראשו ועם פרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן
לתוכו אחר הדחתו. ולשון על פרעיו ועל
קרבו בלשון (שמות ו כו) על צבאותם, כמו
בצבאותם, כמות שהן, אף זה כמות שהוא.
כל בשרו משלם: והנתר ממנו עד בקר.

זולק הרקדוק: יא וככה. תרין. יהיה נעור. וקדמא מלרע ותניינא מלעיל (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

וְנִעְאַלְכֶם פִּי אֲרַגְלְכֶם. וְעִצֵּיכֶם
פִּי אִידִיכֶם. וְכַלּוּהַ בַּחֲפוּז. הוּ
פֶסֶח לְלֹהֵ: יב) פֶּאֶתְגִּלָּא פִּי בְלֹד
מִצֵּר פִּי תִלְךְ אֱלִילָה. וְאִקְתֵּל
כָּל בֶּכֶר פִּיהַ. מִן אֲנִסְאֵן אֱלִי
בְהִימָה. וּבִגְמִיעַ מַעֲבֹדָאֵת
אֱלִמְצִרִיוֹן. אֲצַנַע אַחֲכֵאֲמָא
אֲנָא אֱלִלָה אֱלֹואֲחַד: יג) פִּיכֹון
אֱלֹדִם לְכֶם עֲלֵאֲמָה. עֲלִי
אֱלֹבִיּוֹת אֱלֹדִי אֲנַתֶּם פִּיהַא.

חֲרָצִיכֹון יְהוֹן אֲסִירִין. מְסַנִּיכֹון בְּרַגְלִיכֹון.
וְחוֹטְרִיכֹון בִּידְכֹון. וְתִיכְלוֹן יְתִיהַ בְּבֵהִילוֹ.
פֶּסֶחָא הוּא קָדִם יי: יב) וְעַבְרַתִּי
בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה
וְהַפִּיתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה
שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְאֶתְגִּלִּי

בְּאֶרְעָא דְמִצְרַיִם בְּלִילֵיא הָדִין. וְאִקְטוּל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרְעָא דְמִצְרַיִם.
מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא. וּבְכָל טְעוֹת מִצְרָאֵי. אֲעֵבִיד דִּינִין אֲנָא יי:
וְהִיָּה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יְהִיָּה
בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

רס"י

שְׁלִיחַ: יג) וְהִיָּה הַדָּם לְכֶם לְאֹת. לְכֶם לְאֹת
וְלֹא לְאַחֲרִים לְאֹת מִכָּאן שְׁלֵא נִתְּנוּ הַדָּם
אַלָּא מִבְּפָנִים: וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם. הַכֹּל גְּלוּי
לְפָנָיו, אֲלֵא אֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן אֲנִי
אֶת עֵינֵי לְרֵאוֹת שְׁאֲתֶם עֲסוּקִים בְּמִצְוֹתַי
וּפּוֹסַח אֲנִי עֲלֵיכֶם: וּפִסַּחְתִּי. וְהַמְלִיתִי
וְדוּמָה לוֹ (ישעי' לא ס) פֶּסֶח וְהַמְלִיט. וְאֲנִי
אוֹמֵר כָּל פְּסִיחָה לְשׁוֹן דְּלוּג וּקְפִיצָה.
וּפִסַּחְתִּי מְדַלֵּג הִיָּה מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵתֵי
מִצְרַיִם, שְׁהִיוּ שְׂרוּיִם זֶה בְּתוֹךְ זֶה, וְכֵן (מלכִּיס
א' יח כב) פֶּסֶחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים, וְכֵן כָּל
הַפִּסְחִים הוֹלְכִים כְּקוֹפְצִים, וְכֵן (ישעי' לא ס)
פֶּסֶח וְהַמְלִיט, מְדַלְּגוּ וּמְמַלְטוּ מִבֵּין
הַמּוֹמְתִים: וְלֹא יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף. אֲבָל הוּוּ
הוּא בְּמִצְרַיִם הָרִי שְׁהִיָּה מִצְרִי בְּבֵיתוֹ

מִבֵּין בְּתֵי מִצְרַיִם וְקוֹפֵץ מִמִּצְרֵי לְמִצְרֵי,
וְיִשְׂרָאֵל אֲמַצְעֵי נְמַלְט, וְאַתֶּם עֲשׂוּ כָּל
עֲבוֹדוֹתֵינוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם. דְּבַר אַחַר דְּרָךְ דְּלוּג
וּקְפִיצָה, זְכַר לְשִׁמוֹ שְׁקֵרוּי פֶּסֶח וְגַם פֶּסֶח"ס
[פֶּסֶח] לְשׁוֹן פֶּסִיעָה: יב) וְעַבְרַתִּי. כְּמַלְךְ
הַעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וּבְהַעֲבָרָה אַחַת
וּבְרַגַע אַחַד כְּלֵן לֹקִין: כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם. אִף בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים וְהֵם בְּמִצְרַיִם,
וּמִנֵּין אִף בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם שְׁבַמְקוֹמוֹת אַחֲרִים,
תְּלַמּוּד לֹזְמֵר (סְהִלִּיס קלו י) לְמַפְהַ מִצְרַיִם
בְּבִכּוּרֵיהֶם: מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה. מִי
שְׁהַתְחִיל בְּעֵבְרָה מִמְּנוּ מִתְחַלֵּת הַפְּרָעָנוּת:
וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם. שְׁלֵעַן נִרְקַבְתָּ,
וְשְׁלֵמִתְכָת נִמְסַת וְנִתְכָת לְאֶרֶץ: אֲעֲשֶׂה
שְׁפָטִים אֲנִי ה'. אֲנִי בְּעֲצָמֵי וְלֹא עַל יְדֵי

תפסיר רס"ג

אנצ'רה וארת'יא לָכֶם. וְלֹא יִחַל בְּכֶם וּבֵא מִהַלֵּךְ. אֲדִי צִרְבַת אֶהֱל בְּלֵד מִצְרַיִם (יד) וַיְכּוֹן הַדְּיָא אֱלִיּוֹם לָכֶם דְּכִרְא. תַּחְגּוּ פִּיה חַג לֵלֵה. לְאֲגִיאלְכֶם. רִסִּם אֲלֵדְהַר תַּחְגּוּנְהָ: טו) סִבְעָה אִיאִם תֵּאכְלוּ פְּטִירָא. אֲמָא פִי אֱלִיּוֹם אֲלֵאוּל. פִּעֲטֵלוּ אֲלִמְכִמְר מִן בְּיִוּתְכֶם. לֵאן כֹּל מִן אֲפֵל כִּמְיִר. יִנְקִטַע דְּאֵלֵךְ אֲלֵאֲנִסָּאן מִן בֵּין אֵל אִסְרָאֵל.

וַיְהִי דִמָּא לְכוּן לְאֵת. עַל בְּתִיָּא דְאֵתוֹן תַּמָּן. וְאַחֲזִי יֵת דִּמָּא. וְאַחוּס עֲלִיכוּן. וְלֹא יְהִי בְכוּן מוֹתָא לְחַבְלָא. בְּמַקְטְלֵי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֶתְוּ חַג לִיְהוָה לְדַרְתֵּיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תַּחְגְּהוּ: וַיְהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוּן לְדוּכְרָנָא. וְתִיחְגּוּן יִתִּיה חַגָּא קָדָם יי. לְדַרְיִכוּן: קָיִם עָלִם תִּיחְגּוּנִיָּה:

טו שְׁבַעַת יָמִים מִצוֹת תֵּאכְלוּ אַךְ בֵּינִים הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | כָּל-אֲכָל חֲמִץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם

— כ"י —

הוא אומר (דברים טו ח) ששת ימים תאכל מצות, למד על שביעי שלפסח שאינו חובה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ. מניין אף ששה רשות תלמוד לומר ששת ימים, זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל בלו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר (לכנ פסוק יח) בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה: **אך ביום הראשון תשביתו שאר**. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מקדם קרוי ראשון, כמו (איוז טו ז) הראשון אדם תולד, הלפני אדם גלדת, או אינו אלא ראשון של-שבעה, תלמוד לומר (שמות לז כב) לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדין חמץ קיים:

של-ישראל, יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף אבל הנה במצרי שבבתיכם, הרי שהיה ישראל בביתו של-מצרי, שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף: **יד לזכרון**. לדורות: **וחגתם אתו**. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו, ועדין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר (שמות יג ג) וכוור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של-זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר (דמדז לג ג) ממחרת הפסח יצאו, הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא של-יום טוב, שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו: **לדתיכם**. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגגו: טו **שבעת ימים**. שטייני"ס של-ימים: **שבעת ימים מצות תאכלו**. ובמקום אחר

תפסיר רס"ג

מן אליוס אלאוול אלי אליוס
אלסאבע: טז) ואליוס אלאוול.
אסם מקדס ואליוס אלסאבע.
אסם מקדס יכון לכם. ולא יצנע
פיהמא שייא מן אלצנאיע.
אלא מא יוכל לכל נפס. הו
וחדה יצנע לכם: יז) ואחפצו
אלפטיר. פאן פי דאית הדא
אליוס. אכרגת גיושכם מן
בלד מצר. ואחפצו הדא
אליוס. לאגיאלכם רסם אלדהר:

הָרֵאשֹׁן עַד-יוֹם הַשְּׁבַעִי:

שֶׁבַע יוֹמֵי פִּטְרָא תִּכְלוּן. בְּרַם בְּיוֹמָא
קִדְמָאָה. תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן. אַרְי
כָּל דִּי יִכּוֹל חֲמִיעַ. וְיִשְׁתִּיבִי. אֲנָשָׁא הֵוּוּ
מִיִּשְׂרָאֵל. מִיוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא
שְׁבִיעָאָה: **וּבַיּוֹם הָרֵאשֹׁן**

מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם

כָּל-מְלֹאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה

בָּהֶם אֵךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּוּ לְבַדּוֹ

יַעֲשֶׂה לָכֶם: וּבַיּוֹמָא קִדְמָאָה מְעַרַע קִדִּישׁ. וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה.

מְעַרַע קִדִּישׁ יְהִי לְכוֹן. כָּל עֲבִידָא לָא יתְעַבִּיד בְּהוֹן. בְּרַם מָא

דְּמַתְאֲכִיל לְכָל נֶפֶשׁ. הוּוּ בלחודוהי יתְעַבִּיד לְכוֹן: **וּשְׁמַרְתֶּם**

אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-

עַבְדֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם

הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: וְתִטְרוּן יַת פִּטְרָא. אַרְי.

— רס"י —

הַנֶּפֶשׁ הֵוּוּ. בְּשֵׁהִיא בְּנִפְשָׁה וּבְדַעְתָּהּ.
פִּרְט לְאַנוּס: מִיִּשְׂרָאֵל. שׁוּמַע אַנִּי תִּכְרַת
מִיִּשְׂרָאֵל וְתִלְךְ לָהּ לְעַם אַחַר, תִּלְמוּד לִזְמַר
בְּמִקּוֹם אַחַר (ויקרא כג ג) מִלְּפָנַי, בְּכָל מִקּוֹם
שֶׁהוּוּ רְשׁוּתִי: טו) מִקְרָא קֹדֶשׁ. מִקְרָא שֶׁם
דְּבַר, קִרָּא אוּתוֹ קֹדֶשׁ לְאֲכִילָה וְשִׁתְיָה וּכְסוּת:
לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם. אֲפִלוּ עַל יְדֵי אַחֲרִים: הוּוּ
לְבַדּוֹ. הוּוּ וְלֹא מִכְּשִׁירֵיו שְׁאֲפֶשֶׁר לְעִשׂוֹתָן
מְעַרְב יוֹם טוֹב: לְכָל נֶפֶשׁ. אֲפִלוּ לְבַהֲמָה

יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם:
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת. שְׁלֹא יבֹאוּ לִידֵי
חֲמוּץ מִכָּאֵן אֲמַרוּ תִּפְחָה תִּלְטוּשׁ בְּצוּנָן. רַבִּי
יֵאשְׁיָה אוֹמֵר אֵל תְּהִי קוֹרָא אֶת הַמִּצְוֹת אֲלֵא
אֶת הַמִּצְוֹת, בְּדֶרֶךְ שְׁאִין מִחֲמִיצִין אֶת
הַמִּצְוָה כִּי אִין מִחֲמִיצִין אֶת הַמִּצְוָה אֲלֵא אִם
בְּאֵה לְדֶרֶךְ עֲשֶׂה אוּתָהּ מִיָּד: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת
הַיּוֹם הַזֶּה. מִמְּלֹאכָה: לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם. לְפִי שְׁלֹא נֶאֱמַר דּוֹרוֹת וְחֻקַּת עוֹלָם

תפסיד רס"ג

יה) פי אלשהר אלאוול. פי יום ארבעה עשר מנה באלעשי. כלו פטירא. אלי יום ואחד ועשרין מנה באלעשי: יט) סבעה איאם. לא יוגד כימירא פי ביותכם. וכל מן אפל מכמרא. ינקטע דאלך אלגנסאן מן גמאעה אל אסראיל. מן אלגריב וצריח אלבלד: כ) שייא מן אלמכמר לא תאכלו. פי גמיע מסאכנכם.

בכרן יומא הדין. אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים. ותטרוון. ית יומא הדין. לדריכון קים עלם: **יה בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:** בניסן. בארבעת עשרא יומא לירחא ברמשא. תיכלון פטירא. עד. יומא חד ועשרין. לירחא ברמשא:

יז שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם פי | כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: שבעא יומין. חמירא. לא ישתבח בבתיכון. ארי כל דיכול מחמעה. וישתיצי. אנשא ההוא מפנשתא דישראל. בגיוריא וביציביא דארעא: **כ כל-מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם**

— כס"י —

מחמצת. לעגוש פרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו. ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, היותי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמר שניהם: **בגר ובאזרח הארץ.** לפי שהנס נעשה לישראל, הצריך לרבות את הגרים: **כ מחמצת לא תאכלו.** אזוהרה על אכילת שאור: **כל מחמצת.** להביא את תערובתו: **בכל מושבתיכם תאכלו מצות.** זה בא

על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו באן, שלא תאמר אזוהרת (לעיל טז) כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור: **יח עד יום האחד ועשרים.** לפי נאמר, והלא כבר נאמר (לעיל טו) שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים וכו': **יט לא ימצא בבתיכם.** מנין לגבולין, תלמוד לומר (לכנ יג ז) בכל גבולך, מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך שב רשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: **כי כל אכל**

תפסיר רס"ג

כלו פטירא: כא) פדעא מוסי'. בגמיע שיוך בני אסראיל וקאל להם. אמתדו. וכידו לכם גנמא. לעשאירכם ואדיבחו אלפסת: כב) וכדו באקה מן צעתר. ואג'מסוהא פי אלהם אלד'י פי אלטסת. ואדנו עלי אלמטל וכדי אלבאב. מן דיאלד אלהם. ולא יכ'רג אנסאן מנכס. מן באב מנזלה

תאכלו מצות: כל מחמעה לא תיכלון. בכל מותבניכון. תיכלון

פטירא: פ **חמיישי** **חמיישי** (חמיישי)

ויקרא משה לכל-זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו

הפסח: וקרא משה לכל סבי ישראל ואמר להון. אתנגידו. וסבו לכון מן בני ענא. לזרעיתכון וכוסו פסחא: כב ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר-בסף והגעיתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר: ותסבון אסרת איזובא. ותטבלון בדמא דבמנא. ותדון לשקפא ולתרין ספיא. מן דמא דבמנא. ואתון. לא תפקון.

רס"י

ללמד שתהא ראוייה לאבל בכל מושבותיכם. פרט למעשר שני והלות תודה: כא משכו. מי שיש לו צאן ומשוף משלו: וקחו. מי שאין לו קח מן השוק; למשפחתכם. שיה לבית אבות: כב אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. שלשה קלחין קרויין אגדה: אשר בסף. בכלי כמו (מלכיס ז' יז יד) ספות כסף: מן הדם וזלק הדקדוק: כא ושחטו הפסח. בא בפתח כי היה ראוי להיות תחת השי"ן חירק כמו שמרו, רק נרחב בעבור אות הגרון הבא אחריו כי כן משפטן. ספר צחות דף קל"ו:

תפסיר רס"ג

אלי אלג'דאה: כג) פיתגלא
אללה לזצדס אלמצריון. וינצ'ר
אלדס עלי אלמטל וכ'די
אלבאב. פירת'י למן דאכלה.
ולא ידע אלמהלך. אן ידכ'ל
אלי ביותכס פיהלככס: כד)
ואחפצו הד'א אל'אמר. רסס
לכס ולאגיאלכס אלי אל'דהר:
כה) ואד'א דכ'לתם אלי אל'בלה.
אלד'י יעטיכס אללה כמא
ועד. פאחפצו הד'ה אלצנעה:
כו) ויכון אד'א קאלו לכס
בניכס. מא הד'ה אלצנעה לכס:

אָנֹשׁ מִתְרַע בֵּיתֶיהָ עַד צִפְרָא:
בג) וְעַבְרַיִם יְהוָה לְנִגְף אֶת-
מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת-הַדָּם
עַל-הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי
הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל-
הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחָת
לָבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לְנִגְף:
ויתגלי יי לממחי ית מצראי. ויחזי ית
דמא על שקפא. ועל תרין ספ'יא. וייחוס
יי על תרעא. ולא ישבוק מחבלא.

למיעל לבתיכון לממחי: כד) ושמרתם את-הדבר הזה
לחק-לך ולבניך עד-עולם: ותטרונו ית פתגמא הדין.
לקים לך ולבנד עד עלמא: כה) והיה כִּי-תבאו אל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתֵן יְהוָה לָכֶם פֶּאֶשֶׁר דְּבַר
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: ויהי ארי תיעלון לארעא.
דיתיין יי. לבון כמא דמליל. ותטרונו ית פולחנא הדין: כו) והיה
כִּי-יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת
לָכֶם: ויהי ארי יימרון לבון בניכון. מא. פולחנא הדין לבון:

— כס"י —

כג) ופסח. והמל, ויש לומר ודלג: ולא יתן
המשחית. ולא יתן לו יכלת לבא כמו
(כראשית לא ז) ולא נתנו אלהים להרע עמדי:
כד) והיה כִּי תבאו אל הארץ. תלה הכתוב
(שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ וגו':
מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר
אלא בפסח אחד שעשו בשנה השנית
ועל פי הדבור: פֶּאֶשֶׁר דְּבַר. והיכן דבר,
(שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ וגו':

וזלק הדקדוק: כה) ושמרתם את-העבודה הזאת. הטפחא בתיבת העבודה בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

וַאֲמַרְתֶּם זִבְחַ-פֶּסַח הוּא
 לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בְּתֵי
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם
 בְּנַגְּפוֹ אֶת-מִצְרַיִם וְאֶת-
 בְּתֵינֹו הַצֵּיל וַיִּקַּד הָעַם

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וְתִמְרוּן. דִּיבַח חִיָּס הוּא
 קָדָם יי. דְּחָס. עַל בְּתֵי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם. כַּד מְחָא יֵת מִצְרַאִי וְיֵת
 בְּתַנָּא שִׁיזִיב. וּכְרַע עָמָא וּסְגִידוּ:

וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: וְאִזְלוּ וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּמָא

דְּפִקִּיד יי. יֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָבָדוּ: ס (שעי) כֵּט וַיְהִי | בַּחֲצִי
 הַלַּיְלָה וַיְהוֶה הַכָּה כָּל-בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם
 מִבְּכֹר פֶּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כֶּסֶאֱוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי
 אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

— רס"י —

ומהוּ כִּן עָשׂוּ. אַף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:
 כֵּט וְה'. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְה' הוּא וּבֵית דִּינֹו,
 שֶׁהוּי' לְשׁוֹן תּוֹסַפֶּת הוּא כְּמוֹ פְּלוּנִי וּפְלוּנִי:
 הַכָּה כָּל בְּכוֹר. אַף שֶׁל־אָמָה אַחֲרֵת וְהוּא
 בְּמִצְרַיִם: מִבְּכֹר פֶּרְעֹה. אַף פֶּרְעֹה בְּכוֹר
 הָיָה וְנִשְׁתַּיֵּר מִן הַבְּכוֹרוֹת, וְעֵלְיוֹ הוּא אוֹמֵר
 (שמות ט טז) בְּעֶבֶר הִרְאוּתְךָ אֶת כַּחֲזִי, בְּיָם
 סוּף: עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי. שֶׁהוּי שְׂמֵחִין לְאִידָם
 שֶׁל־יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד, שְׁלֵא יִאֲמְרוּ יִרְאֲתֵנוּ

עַל בְּשׁוֹרֵת הַגָּאֵלָה וּבֵיאת
 הָאָרֶץ וּבְשׁוֹרֵת הַבְּנִיִּים שֶׁהוּי לָהֶם: כֵּס וַיִּלְכוּ
 וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִי בְּכֹר עָשׂוּ, וְהֵלֵא
 מִרְאֵשׁ חֹדֶשׁ נֶאֱמַר לָהֶם, אֵלֵא מִכִּיּוֹן שֶׁקָּבְלוּ
 עֲלֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ עָשׂוּ: וַיִּלְכוּ
 וַיַּעֲשׂוּ. אַף הַהֲלִיכָה מְנַה הַכְּתוּב, לְתַן שְׂכָר
 לְהֲלִיכָה וְשְׂכָר לַעֲשׂוּיָה: כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. לְהַגִּיד שְׂבָחֹן שֶׁל־יִשְׂרָאֵל,
 שְׁלֵא הִפִּילוּ דְבַר מִכָּל מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

תפסיר רס"ג

אלד'י פי אלחבס. וגמיע בכור
אלבדאים: ל) פקאם פרעון
לילא. הו וגמיע עבידה וסאיר
אלמצריון. ופאן צראד' עציים
במצר. אד' לים בית. לים פיה
מיית: לא) ודעא במוסי וחרון
לילא. וקאל קומא אכ'רגא מן
בית קומי. אנתמא ובני
אסראיל. ואמצ'ו. אעבדו
אללה כמא קלתם: לב) ואיצ'א
ג'נמכם ובקרפם כ'דוהא. כמא

והוה בפלגות ליליא. ויי קטל כל בוכרא
בארעא דמצרים. מבוכרא דפרעה
דעתיד למתב על פורסי מלכותיה. עד
בוכרא דשב'א. דבבית אסירי. וכל
בוכרא דבעירא: ל ויקם פרעה
לילה הוא וכל-עבדיו
וכל-מצרים ותהי צעקה
גדלה במצרים כי-אין
בית אשר אין-שם מת:

וקם פרעה בליליא. הוא וכל עבדוהי וכל מצראי. והות. צוחתא
רבתא במצרים. ארי לית ביתא תמן. דלא הוה ביה מיתא:
ל ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו
צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו
עבדו את-יהוה כדברכם: וקרא למשה ולאהרן
בליליא. ואמר קומו פוקו מגו עמי. אף אתון אף בני ישראל. ואזילו.
פלחו קדם יי כמא דהויתון אמרין: לב גם-צאנכם

• כס"י •

מזנות תחת בעליהן ויולדות מרוקיים פנויים,
והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה
לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו: ל ויקרא
למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר
על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן
אהרן שרוי: גם אתם. הגברים: גם בני
ישראל. הסף: ולכו עבדו את ה'
כדברכם. הכול כמו שאמרתם, ולא כמו
שאמרתני אני, בטל (שמות כ ז) לא אשלח בטל
(שס י ח) מי ומי ההולכים בטל (שס כז) רק

הביאה הפרענות, ובכור השפחה בפלל
היה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד
הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי:
ל ויקם פרעה. ממשתו: לילה. ולא כדרך
המלכים בשלש שעות ביום: הוא. תחלה
ואחר כך עבדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על
בתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין
שם מת. יש שם בכור מת. אין שם בכור,
גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (סחלים פט
כח) אף אני בכור אתנהו. דבר אחר מצריות

תפסיר רס"ג

קחתם ואמצו ואגעלוני פי חל: (ג) פשדד אלמצריון עלי אלקום. ליסרעו יטלקונגהם מן אלבלד. לאנגהם קאלו כלנא מאיתיו: לד) פחמל אלקום. עגינגהם קבל אן יכתמר. וכאנת מעאנגהם. מצרורה פי תיאבהם עלי אענאקהם: לה) וצנעו בני אסראיל חנידי (קרי: חנאדין) כמא אמרהם מוסי. ואסתוהבו מן אלמצריון. אנדה פציה. ואנדה דיהב ותיאבא:

גַם־בְּקִרְכֶם קָחוּ כְּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גַּם־

אֹתִי: אֵף עֲנִכּוֹן אֵף תּוֹרִיכּוֹן דְּבוּרוֹ.

כְּמֵא דְּמִלִּילְתּוֹן וְאִיזִילוֹן וְצִלוֹן אֵף עָלַי:

וְתַחְזֹק מְצָרִים עַל־הָעַם

לְמַהֵר לְשַׁלַּחם מִן־הָאָרֶץ

כִּי אָמְרוּ כָּלֵנוּ מִתִּים: וְתַקִּיפוּ

מְצָרָאֵי עַל עַמָּא. לְאוּחָאָה לְשַׁלְּחוּתְהוֹן

מִן אַרְעָא. אֲרִי אָמְרוּ כּוֹלְנָא מִתִּין:

וַיִּשָּׂא הָעַם אֶת־בְּצֻקוֹ טָרִם יַחְמֵץ מִשְׂאֵרְתֶּם

צָרְרַת בְּשִׁמְלֹתֶם עַל־שִׁכְמֹם: וְנָטַל עַמָּא. יָת לִישְׁהוֹן

עַד לָא חֲמַע. מוֹתַר אֲצוֹתְהוֹן. צָרִיר בְּלַבוּשִׁיהוֹן עַל כַּתְּפֵיהוֹן:

וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ

מִמְצָרִים כָּל־יְכֻסְף וְכָל־יְזָהָב וְשִׁמְלֹת: וּבְנֵי

יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה. וַיִּשְׂאֲלוּ מִמְצָרִים. מִנִּין דְּכֻסְף. וּמִנִּין

דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין: וַיְהִי־נָתַן אֶת־חֵן הָעַם בְּעֵינַי

— כש"י —

אָחַד: לוֹ טָרִם יַחְמֵץ. הַמְצָרִים לֹא הַנִּיחוּם לְשִׁהוּת כְּדֵי חֲמוּץ: מִשְׂאֵרְתֶּם. שְׁנֵי מִצָּה וּמְרוֹר: עַל שִׁכְמֹם. אֵף עַל פִּי שְׂבָה־מוֹת הַרְבָּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם מְחַבְּבִים הָיוּ אֶת הַמְצוּדָה: לֹא כַּדְּבַר מֹשֶׁה. שְׂאֵמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם (לעיל יא ז) וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ: וְשִׁמְלֹת. אֵף הֵן הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם מִן הַכֻּסְף וּמִן הַזָּהָב, וְהַמְאוּתָר בְּפִסּוּק חֲשׂוֹב:

צִאֲנִיכֶם וּבְקִרְכֶם יִצְגוּ: לֹא גַם צִאֲנִיכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ. וּמַהוּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם, גַּם אֲתָה תִּתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעוֹלוֹת (שמות י כה): קָחוּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּבְרַכְתֶּם גַּם אֹתִי. הַתְּפַלְלוּ עָלַי שְׂלֵא אָמוֹת, שְׂאֲנִי בְּכוֹר: לֹא כָּלֵנוּ מִתִּים. אָמְרוּ לֹא כְּגֹרֶת מֹשֶׁה הוּא, שְׁהָרִי אָמַר (לעיל יא ה) וּמַת כָּל בְּכוֹר, וְכֵאֵן אֵף הַפְּשׁוּטִים מִתִּים חֲמֹשֶׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית

תפסיר רס"ג

פְּטִירָא אַד' לִם אַכְיִתְמַר. לְמַא
טְרַדוּ מִן מִצְרַיִם. וְלִם יִטְיָקוּ אֵן
יִתְלַבְתּוּ. חֲתָא זְאֵדָא לִם יִצְנַעוּ
לְהִם: (טו) וְכַאֵן מְקַאֵם בְּנֵי
אַסְרָאִיל. אֶלְדֵי אֶקְאֵמוּ פִי
אַעֲמַאל מִצְרַיִם. אַרְבַּע מְאֵיָה
וְתִלְאֲתִין סְנֵה: (מא) פְּלִמָא כַּאֵן
בְּעַד אַרְבַּע מְאֵיָה וְתִלְאֲתִין
סְנֵה. פִי דִיאַת דִּיאַלְדֵי אֱלִיּוּם.
כִּרְגוּ גְמִיע גְיוֹש אֱלִלָה מִן בְּלַד
מִצְרַיִם: (מב) וְכַמָּא כַּאֵן לִיל חֲפִיץ

מִמִּצְרַיִם. וְלֹא יִכִּילוּ לְאַתְעַכְבָּא. וְאַף
זֹדִין לֹא עֲבָדוּ לְהוֹן: **וּמוֹשֶׁב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ
בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:** וּמוֹתַב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דִּיתִיבּוּ בְּמִצְרַיִם. אַרְבַּע
מְאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין: **וַיְהִי מִקֵּץ
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאֹו
כָּל-עַבְדֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:** וְהוּהוּ. מִסּוּף אַרְבַּע
מְאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין. וְהוּהוּ. בְּכַרְן יוֹמָא הַדִּין. נְפִקוּ. כָּל חִילִיָּא דִּי
מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם: **מִבְּ לִיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוּהוּ**

• כִּי •

אַרְבַּע מֵאוֹת לְבִיאַת מִצְרַיִם, וְהִזְקַקְתָּ לֹמְר
עַל כְּרִחָק, שְׂאֵף שְׂאֵר הַיְשִׁיבוֹת נִקְרְאוּ גְרוֹת,
אֶפְלוּ בְּחִבְרוֹן, שְׁנַאֲמַר (זכרשית לכ כז) אֲשֶׁר גָּר
שָׁם אַבְרָהָם וַיִּצְחָק, וְאֹמַר (שמות ו ז) אֵת
אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, לְפִיכָף אֲתָה
צָרִיף לֹמַר כִּי גָר יְהִיָה וְרַעַף מִשְׁהִיָה לוֹ וְרַע.
וּכְשֶׁתִּמְנָה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנֵלְד יִצְחָק,
תִּמְצָא מִבִּיאַתָּן לְמִצְרַיִם עַד יִצְיִאֲתָן מֵאֲתִים
וְעֶשֶׂר שָׁנָה, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁשָׁנּוּ
לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ: **מִבְּ לִיל שְׁלֹשִׁים שָׁנָה**
וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. מִגִּיד שְׁפִינּוּ
שֶׁהִגִּיעַ הַקֶּץ לֹא עֲבָן הַמְּקוֹם כְּדָרִף עֵין,
בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן בָּאוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת אֶצֶל
אַבְרָהָם לְבִשְׂרוֹ, בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן גִּלְד
יִצְחָק, וּבְחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין
הַבְּתָרִים: **מִבְּ לִיל שְׁמֵרִים.** שְׁהִיָה הַקְּבָ"ה

שְׂכַר מְפֹרֶשׁ אַחֲרֵיו (סג ג) קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לְהַ
וַיְהִי: **מֵאֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם.** אַחַר שְׂאֵר
הַיְשִׁיבוֹת שֶׁיָּשְׁבוּ גָרִים בְּאֶרֶץ לֹא לְהִם:
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. בֵּין
הַכֹּל מִשְׁנֵלְד יִצְחָק עַד עֲכָשֵׁיו הָיוּ אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה. מִשְׁהִיָה לוֹ וְרַע לְאַבְרָהָם נִתְקַיִם
(זכרשית טו יג) כִּי גָר יְהִיָה וְרַעַף, וּשְׁלֹשִׁים
שָׁנָה הָיוּ מִשְׁנֵגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים עַד
שְׁנֵלְד יִצְחָק. וְאִי אֶפְשֶׁר לֹמַר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְבַדְדָהּ, שְׁהִרִי קֶהֶת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה
צָא וְחָשׁוּב כָּל שְׁנוֹתָיו וְכָל שְׁנוֹת עַמְרָם בְּנוֹ
וּשְׁמוֹנִים שְׁלֹשִׁים, לֹא תִמְצָאֵם כָּל כָּף, וְעַל
כְּרִחָף הַרְבֵּה שָׁנִים הָיוּ לְקֶהֶת עַד שְׁלֹא יִרַד
לְמִצְרַיִם, וְהַרְבֵּה מִשְׁנוֹת עַמְרָם נִבְלָעִים
בְּשְׁנוֹת קֶהֶת וְהַרְבֵּה מִשְׁמוֹנִים שְׁלֹשִׁים
נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת עַמְרָם, הָרִי שְׁלֹא תִמְצָא

תפסיר רס"ג

ללה. ליכ'רגהם מן ב'לד מצר.
כד'אד הדיא אל'ליל. מחפוצ'א
לבני אסראיל לאגיא'להם:
(מג) ת'ם קאל אל'לה למוסי'
והרון. הדיא רסם אל'פסח. כל
אגנבי לא יאכל מנה: מד) וכל
עבד לאנסאן משתרא בת'מן.
פאכ'תנה. וחיניד' (קרי: וחינאדין)
יאכל מנה: מה) ואלצ'יף
ואלאגיר לא יאכלאן מנה:

לְהוֹצִיאִם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
הוּא-הַלִּילָה הַזֶּה לִיהוָה
שְׁמַרִים לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדֹרֹתָם: לִילֵי נָטִיר הוּא קָדֵם יי.
לְאִפְקוּתֵהוּן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם. הוּא
לִילֵיָא הַדִּין קָדֵם יי. נָטִיר, לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְדַרְיָהוּן: פ מִג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

זאת חקת הפסח כל-בין-נכר לא-יאכל בו:
ואמר יי למשה ואהרן. דא גזירת פסחא. כל בר ישראל דישתמד לא
יכול ביה: מד) וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה
אתו אז יאכל בו: וכל עבד גבר זבין כספא. ותגור יתיה.
בבין ייכול ביה: מה) תושב ושכיר לא-יאכל בו:

— רס"י —

שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. ואחד נכרי
ואחד ישראל משמד במשמע: מי ומלתה
אתו אז יאכל בו. רבו, מגיד שמילת עבדיו
מעכבתו מלאכול בפסח, דברי רבי יהושע.
רבי אלעזר אומר אין מילת עבדיו מעכבתו
מלאכול בפסח, אם בן מדה תלמוד לומר אז
יאכל בו, העבד: מכ תושב. זה גר תושב:
ושכיר. זה הנכרי. ומה תלמוד לומר, והלא

שומר ומצפה לו לקים הבטחתו להוציאם
מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה. הוא
הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני
גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל
לדורתם. משמר ובא מן המזיקין בענין
שנאמר (פסוק כג) ולא יתן המשחית וגו':
מג זאת חקת הפסח. בארבעה עשר בניסן
נאמרה להם פרשה זו: כל בין נכר.

זולק הדקדוק: מ ליל שמרים הוא ליי. התרגום לילי. לפי פשוטו נקט לשון חז"ל במשנה,
לילי שבת לילי פסחים. עיין תי"ט. ואפשר לומר דרמז לנו בזה ליל י"ט שני של גליות כי זה
הוא התחלת המועדים. וא"נ רמז כי לילה זה לא לבד נעשה בו נס מצרים כי מעותד הוא לנסים
כדרז"ל ליל שמורים וכו' זה היה בימי אברהם דכתיב ויחלק עליהם לילה. שנייה לה יציאת
מצרים זהו להוציאם מארץ מצרים. שלישית בימי חזקיה ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' זהו
הוא הלילה הזה לה. רביעית לעתיד לבוא ג"כ זהו שמורים לכל בני לדורותם לסוף דורותם:

תפסיר רס"ג

תֹּתְבָא וְאַגִּירָא לָא יִיכּוֹל בִּיהַ:

מִן בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא-

תּוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-

הַבָּשָׂר חוּצָה וְעַם לֹא

תִּשְׁבְּרוּ-בּוֹ: בַּחֲבוּרָא חָדָא

יִתְאַכִּיל. לֹא תִפְקוּן מִן בֵּיתָא. מִן בְּשָׂרָא

לְבָרָא. וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בִּיהַ:

מִן כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ

אֹתוֹ: כָּל כְּנִשְׁתָּא דִישְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן

יְתִיָּה: מִן וְכִי-יִגֹּר אֶתְךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהוּהַ

הַמּוֹל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִזּוּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה

כְּאַזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עַרְל לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ: וְאִרִי

יִתְגַּיֵּיר עִמְכוּן גִּירָא. וְיַעֲבִיד פֶּסַח קָדָם יְיָ. מִגֵּזֶר לִיהַ כָּל דְּכֹנְרָא. וּבְכֵן

יִקְרַב לְמַעֲבְדֵיהַ. וְיִהְיֶה כִּי-יִצְיִב אֶרְעָא. וְכָל עַרְלָא לֹא יִיכּוֹל בִּיהַ:

(מו) ופי מנזל ואחד יוכל. לא תכירגו מן אלבית. מן אללחם כיארגא. ועצים לא תכסרו מנה: (מז) פדיאך אכתיר גמאעה בני אסראיל יצנעונה: (מח) ואדיא דכיל מעכם גריב. ואראד אן יצנע פסחא ללה. פלכיתתן כל דכר פי נאחיתנה. וחיניד (קרי: וחינאדין) יתקדם ליצנעה. אד' יציר כצריח אל' בלה. וכל אמלף לא יאכל מנה:

— כס"י —

יש בו משום שבירת עצם, אין עליו כוונת בשר אין בו משום שבירת עצם: מן כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר לפי שהוא אומר בפסח מצרים (פסוק ג) שיה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו: מה ועשה פסח. יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אהיו מחמת מילה שאינו משמד לערלות ואינו גלמד מבן נכר לא יאכל בו (פסוק מג):

ערלים הם, ונאמר (פסוק מח) וכל ערל לא יאכל בו, אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר: מן בבית אחד יאכל. בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אנה אומר בחבורה אחת, או אינו אלא בבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר (פסוק ז) על הבתים אשר יאכלו אותו בהם, מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות: לא תוציא מן הבית. מן החבורה: ועם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כוונת בשר

תפסיר רס"ג

(מט) שריעה ואחודה. תכון
 לאלצריה. ואלגריב אלדכיל
 פי מא בינכם: (נ) פצנעו בני
 אסראיל. כמא אמר אללה
 מוסי ותרון כדאך צנעו:
 (נא) ולמא כאן פי דאית דאלך
 אליום. אכרג אללה בני
 אסראיל. מן בלד מצר עלי
 גיושדם: יג א) תים פלם אללה
 מוסי תכלימא: (ב) אקדס לי כל
 בכר. פאתח כל בטן מן בני
 אסראיל. מן אלנאס
 ואלבהאים. לי הם: (ג) פקאל
 מוסי לאלקום. אדכרו הדיא

מט **תורה אחת יהיה לאזרח**
ולגר הגר בתוכם: אוריתא
 חדא. תהי ליציביא. ולגיריא דיתגירון
 ביניכון: **ויעשו כל-בני**
ישראל כאשר עוה יהוה
את-משה ואת-אהרן בן
עשו: ועבדו כל בני ישראל. כמא
 דפקיד יי. ית משה וית אהרן בן עבדו:
ס ויהי בעצם היום הזה
הוציא יהוה את-בני

ישראל מארץ מצרים על-עבאתם: והוה. בכרן

יומא הדין. אפיק יי. ית בני ישראל. מארעא דמצרים על חיליהון: פ

ל**אמר:** ומליל יי עם משה למימר: **קדש-לי כל-בכור**

פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה

לי הוא: אקדיש קדמי כל בוכרא. פתח כל ולדא בבני ישראל.

באנשא ובבעירא. דילי הוא: **ויאמר משה אל-העם**

זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים

כס"י

מדון, וכן (תכליס כז ט) נפטירו בשפה, ופתחו
 שפתים: לי הוא. לעצמי קניתים על ידי
 שהפיתי בכורי מצרים: ג זכור את היום
 הזה. למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:

מט תורה אחת וגוי. להשוות גר לאזרח אף
 לשאר מצות שבתורה:

יג פטר כל רחם. שפתח את הרחם
 תחלה, כמו (משלי יז) פוטר מים ראשית

תפסיר רס"ג

אלוים אלדי כרגתם פיה מן מצר מן בית אלעבודייה. לאן בשדה' יד. אכרגכם אללה מן ההנא. ולא יוכל כמירא: (ד) אלוים אנתם כראגין. פי שהר אלפריד: (ה) ופמא ידכ'לך אללה. אלי בלד אלפנעאניין. ואלחתין ואלאמורין ואלחווין ואליבוסיין. פמא אקסם לאבאיאך אן יעטיכאה. בלד יפיץ אללבן ואלעסל. פאצנע

מבית עבדים כי בחזק יד
הוציא יהוה אתכם מזה
ולא יאכל חמץ: ואמר משה
לעמא. הוּו דכירין. ית יומא הדין
דנפקתון ממצרים מבית עבודתא. ארי
בתקוף יד. אפיק יי. יתכון מפא. ולא
יתאכיל חמיע: היום אתם
יעאים בחדש האביב: יומא
דין אתון נפקין. בירחא דאביבא:
והיה כי יביאך יהוה אל-ארץ הפנעני
והחתי והאמרי והחוי והיבوسی אשר נשבע
לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש
ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: ויהי ארי
יעלנך יי. לארע פנענאי. וחתאי ואמוראי וחואי ויבוסאי.

— כס"י —

וגוי, ובצחק הוא אומר (סס כו ג) גור בארץ הזאת וגוי, וביעקב הוא אומר (סס כו יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה וגוי: זבת חלב ודבש. החלב זב מן העוים והדבש זב מן התמרים ומן התאנים: את העבדה הזאת. שלפסח. והלא כבר נאמר למעלה (יב כב) והיה כי תבאו אל הארץ וגוי, ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנתחדש בה. בפרשה ראשונה נאמר (סס כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, בכן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן (פסוק ט) והגדת לבנך,

ד בחדש האביב. וכי לא היו יודעין באיזה חדש, אלא כף אמר להם, ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא פשר לצאת. לא חמה ולא צנה ולא גשמים. וכן הוא אומר (תהלים סו ז) מוציא אסירים בכושרות. חדש שהוא פשר לצאת: כאל ארץ הפנעני וגוי. אף על פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע. שכלן בכלל פנעני הם, ואחת ממשפחות פנען היתה שלא נקרא לה שם אלא פנעני: נשבע לאבתך וגוי. באברהם הוא אומר (בראשית טו יח) ביום ההוא פרת ה' את אברם

תפסיר רס"ג

הדִּיה אֲלֻצְנֵעָה פִּי הִדִּיא
 אֲלֻשְׁהָרִ: (ו) סִבְעָה אֵימָם כָּל
 פְּטִירָא. וְאֵלִיּוֹם אֲלֻסְאֲבַע חָג
 לְלֵה: (ז) וְאֲדִיא יוֹפֵל פְּטִירָא. פִּי
 הִדִּיה אֲלֻסְבַּעָה אֲלֻאֵימָם. פִּלֵּא
 יִרֵא לֶךְ כִּמִּיר. וְלֵא מְכֹמֵר פִּי
 גְמִיעַ תְּכִמְדִ: (ח) וְאֲכִבֵּר אֲבִנְךָ.
 פִּי דִיאֲלֶךְ אֵלִיּוֹם קֵאֵלֵא. הִדִּיא
 בְּסַבֵּב מֵא צָנַע אֲלֵלֵה לִי. פִּי
 כִירוֹגִי מִן מִצֵּר: (ט) וְלִכְפוֹן לֶךְ
 אֵיחָה עֲלֵי יָדְךָ. וְדִכְרָא בֵּין
 עֵינִיךָ. לְכִי תִכּוֹן שְׂרִיעָה אֲלֵלֵה
 פִּי פֵאדָה. לֵאן בְּיַד שְׂרִיעָה.
 אֲכִרְגָךְ אֲלֵלֵה מִן מִצֵּר:

דִּקְיִים לְאֲבָהֶתְךָ לְמִתֵּן לְךָ. אֲרַע. עֲבָדָא
 חֶלֶב וּדְבָשׁ. וְתַפְלַח. יֵת פּוֹלְחָנָא הִדִּיא
 בִּירְחָא הִדִּין: **שִׁבְעַת יָמִים**
תֹּאכַל מִצֵּת וּבֵיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי חָג לִיהוָה: שִׁבְעָא
 יוֹמִין תִּיכּוֹל פְּטִירָא. וּבֵיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה.
 חָגָא קָדָם יִי: **מִצּוֹת יֹאכַל אֶת**
שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יִרְאֶה
לְךָ חֶמֶץ וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ
שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלְךָ: פְּטִירָא
 יִתְאָכִיל. יֵת שִׁבְעָא יוֹמִין. וְלֵא יִתְחַוִּי

לְךָ חֶמֶץ. וְלֵא יִתְחַוִּי לְךָ. חֶמֶר בְּכָל תְּחֻמְךָ: **וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ**
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: וְתַחֲוִי לְבָרְךָ. בִּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימֵר. בְּדִיל
 דָּא. עֲבַד יִי לִי. בְּמִפְקֵי מִמִּצְרַיִם: **וְהָיָה לְךָ לְאוֹת**
עַל-יָדְךָ וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת
יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיַד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה
מִמִּצְרַיִם: וַיְהִי לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ. וְלִדְכָרוֹן בֵּין עֵינֶךָ. בְּדִיל. דִּתְהִי.

— כט"י —

לך, שאֵלוֹ הֵייתָ שֵׁם לֹא הֵייתָ כְּדֵאֵי לְגֵאֵל:
 ט וְהָיָה לְךָ לְאוֹת. יְצִיאַת מִצְרַיִם תִּהְיֶה לְךָ
 לְאוֹת: עַל יָדְךָ וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ.
 שְׂתַכְתּוֹב פְּרָשִׁיּוֹת הַלְלוֹ וְתַקְשְׂרֵם בְּרֵאשׁ
 וּבְרוּעַ: עַל יָדְךָ. יָד שְׂמֵאל, לְפִיכָךְ יִדְכָה

בְּבִן שְׂאִינוֹ יוֹדַע לְשֵׁאל, וְהַכְתּוֹב מִלְפָּנֶיךָ
 שְׂתַפְתַּח לוֹ אֶתְהָ בְּדַבְרֵי אַגְדָּה הַמוֹשְׁכִין אֶת
 הַלֵּב: ס בְּעֵבֹר זֶה. בְּעֵבֹר שְׂאֵקִים מִצּוֹתֶיךָ.
 כְּגוֹן פְּסַח מִצָּה וּמְרוֹר הַלְלוֹ: עָשָׂה ה' לִי.
 רְמוֹז תְּשׁוּבָה לְבִן רְשַׁע לּוֹמֵר, עָשָׂה ה' לִי וְלֹא

תפסיר רס"ג

אֹרִיתָא דִּי בְּפוּמְךָ. אַרִי בִיד

תְּקִיפָא. אִפְקֶךְ יי מְמַצְרִים:

וְשִׁמְרָתָּ אֶת-הַחֻקָּה

הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים

יְמִימָה: וְתִטֵּר. ית קִימָא הַדִּין

בְּזִמְנֵיהּ. מְזִמֵּן לְזִמֵּן: פ

וְהָיָה כִּי-יִבְאֶךָ יְהוָה

אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלֹאֲבֹתֶיךָ

וְנִתְּנָה לְךָ: וַיְהִי. אַרִי יַעֲלֶנְךָ יי לְאֶרֶע כְּנַעֲנָאִי. כְּמָא דְקִיָּים

לְךָ וְלֹאֲבֹתֶיךָ. וְיִתְּנָה לְךָ: יב וְהֶעֱבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר-

רְחֵם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר | שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר

יְהִי לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה: וְתַעֲבֵר כָּל פֶּתַח וְלֶדָא קָדָם יי.

וְכָל פֶּתַח וְלֶד בְּעִירָא. דִּיהוֹן לְךָ. דְכַרִּין תְּקַדִּישׁ קָדָם יי:

— רס"י —

וכן הוא אומר (צמדנר כז ט) והעברתם את נחלתו לבתו: שֹׁגֵר בְּהֵמָה. נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בבכורה לפטור את הבא אחריו. ואף שאינו נפל קרוי שֹׁגֵר, כמו (דנניס ז יג) שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ. אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל שהרי כבר פתיב כל פֶּטֶר רְחֵם. ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע בא ופרש במקום אחר (דנניס טו יט) בבקרך ובצאנך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פֶּטֶר רְחֵם, בבכור אדם הכתוב מדבר:

מלא בפרשה שניה (פסוק טז) לדרוש בה, יד שהיא כחה: י מִיָּמִים יְמִימָה. משנה לשנה: יא וְהָיָה כִּי יִבְאֶךָ. יש מרבותינו שלמדו מכאן שלא קדשו בכורות הנלדים במדבר, והאומר שקדשו מפרש ביאה זו לומר אם תקימוהו במדבר תזכו לכנס לארץ ותקימוהו שם: ג שִׁבְעֵי לְךָ. והיכן נשבע לך, (שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגי: ונתנה לך. תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך פירשת אבות: יב וְהֶעֱבַרְתָּ. אין והעברת אלא לשון הפרשה,

וזלך הדקדוק: יב וְהֶעֱבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר רְחֵם לַיהוָה. תיבת והעברת במארכה לא בתביר בכל ספרי תימן, וכ"ף דכל רפויה וכ"כ א"ת ז"ל:

תפסיד רס"ג

(יג) ובכר אלחמיר אפדה בשאדה. ואן לם תפדה פאקפה. וכל בכר ד'כר. מן בניך פאפדה: יד) ואדיא סאלך אבנד. ג'דא קאילא מא הדיא. פקל לה. בשדה' יד. אכ'רגנא אללה. מן מצר מן בית אלעבודייה: טו) פלמא תצעב פרעון פי אן יטלקנא. קתל אללה כל בכר פי בלד מצר.

וְכֹל-פֶּטֶר חֶמֶר תִּפְדֶּה
בְּשֵׂה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה
וְעֵרְפֹתוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם
בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה: וְכֹל בּוֹכֵר
דְּחֶמְרָא תִפְרוֹק בְּאֶמְרָא. וְאִם לֹא
תִפְרוֹק וְתִקְפִיחַ. וְכֹל בּוֹכֵר דְּאֶנְשָׁא.
בְּבִנְךָ תִפְרוֹק: פפטיד וְהִיא
כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר

לֵאמֹר מֵה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹק יָד
הוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וַיְהִי אֲרִי
יִשְׁאַלְנֶךָ בְּרֹךְ. מָחָר לְמִימַר מָא דָּא. וְתִימַר לִיחַ. בְּתִקּוּף יֵד. אֶפְקֵנָא יי
מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא: טו וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פְרַעֲה
לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהְרֵג יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

— רס"י —

תפדה. חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר: יד כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא עכשיו, ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון (יכוסע כז) מחר יאמרו בניכם לבנינו, דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר (זכריס ו כ) מה העדות והחקים והמשפטים וגוי, הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בנים, רשע

יג פטר חמר. ולא פטר שאר בהמה טמאה, וגורת הכתוב היא לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מפספם ומזהבם של מצרים: תפדה בשה. נותן שה לכהן ופטר חמור מתר בהנאה והשה חלין בנד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו שלכהן, לפיכך יפסיד ממונו: וכל בכור אדם בבניך

זולק הדקדוק: יג בבניך תפדה. התרגום תפרוק וכן כלהו בשורק. והעד בדניאל וחטאך בצדקה פרוק: טו ויהרג יי כל בכור. אין כאן פסיק בין תיבת ה' ותיבת כל בכל ספרי תימן כי אם במהופך. ומה שנדגש הכ"ף הוא מפני היו"ד שהיא מפיך שקדמה לה:

תפסיר רס"ג

מן בכור אלנאס אלי בכור אלבדאים. לדאלך אנא דיאבח ללה. כל פאתח בטן מן בכור אלבדאים. וגמיע בכור בניי אפדיהם: טז) פתכון איה עלי ידך. ומנשורא בין עיניך. לאן בשדה יד. אכרגנא אללה מן מצר:

מבכר אדם ועד-בכור
בהמה על-פן אני זבח
ליהוה כל-פטר רחם
הזכרים וכל-בכור בני

אפדיה: והוה. פד אקשי פרעה לשלחותנא. וקטל יי כל בוכרא

בארעא דמצרים. מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא. על פן אנא דבח קדם יי. כל פתח ולד דכריא. וכל בוכרא דבני אפרוק:

והיה לאות על-ידכה ולטוטפת בין עיניך

כי בחוק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ויהי לאת על

ידך. ולתפלין בין עינך. ארי בתקוף יד. אפקנא יי ממצרים: ס ס ס

קו פיסוקים סימן יהללאל

— כט"י —

ושאינו יודע לשאל והשואל דרף סתומה ומנחם חברו עם (יחזקאל כא ז) והטף אל והשואל דרף חכמה: טז ולטוטפת. תפלין, דרום, (מיכא ז ו) אל תטיפו, לשון דבור, כמו ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין טטפת. (לעיל פסוק ט) ולזכרון, שהרואה אותם טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים. קשורים בין העינים וזכור הגס וידבר בו:

חסלת פרשת בא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, ובישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמז)

הפטרה דכ"י אג"י הכבדתי (בא)

בישעיה סימן י"ט

במקצת קהילות נוהגים לפתוח ההפטרה בתוספת פסוק זה:

בַּעַתְּ הַהִיא יוֹבֵל־שִׁי לַיהוָה עֲבָאוֹת עִם מְמֹשְׁדֵי וּמוֹרְטֵי וּמַעֲסֵי נוֹרָא מִן־הוּא וְהִלְאָה גּוֹי א קוֹ־קוּ וּמְבוֹסָה אֲשֶׁר בָּזְאוּ נְהָרִים אֶרְצוֹ אֶל־מְקוֹם שֵׁם־יְהוָה עֲבָאוֹת הַר־צִיּוֹן: בַּעֲדָנָא הַהִיא יִתְיַגֵּיחַ בְּתַקְרַבְתָּא, לְקַדָּם יִי עֲבָאוֹת. לְעַמָּא אַנְיָסָא, וּבְזוּזָא. וְלִוְת עַמָּא, דִּיתְקַף מִבְּכִין וְלַהֲלָאָה. עַמָּא אַנְיָסָא, וּבְזוּזָא. דְּבִזוּ עַמְמִיָּא, אֶרְעִיָּה. לְאַתְרָא, דְּאַתְקְרִי שְׁמָא דִּי עֲבָאוֹת דְּשַׁכְיַנְתִּיה, בְּטוֹרָא דְּצִיּוֹן:

מִשָּׂא מִצְרַיִם הִנֵּה יְהוָה רֹכֵב עַל־עֵב קַל וּבָא מִצְרַיִם וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפְּנֵיו וּלְבַב מִצְרַיִם יַמָּס

בְּקִרְבּוֹ: מַטְל כָּס דְּלוֹט, לְאַשְׁקָאָה יְת מִצְרָאֵי. הָא יִי. מִתְגַּלִּי בַּעֲנַן יִקְרִיָּה, לְאַתְפְּרָעָא מִן מִצְרָאֵי. וְיִתְבַרֵן. טַעֲוֹת מִצְרָאֵי, מִן קְדְמוּהֵי. וְלִבָּא דְּמִצְרָאֵי, יִתְמַסִּי בַּמַּעֲיָהוֹן: ב וְסַכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְנִלְחַמוּ אִישׁ־בְּאַחֵיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר מִמְּלַכָּה בְּמִמְּלַכָּה: וְאַגְרֵי מִצְרָאֵי, בְּמִצְרָאֵי. וְיִגִּיחוּן קָרַב גְּבַר בְּאַחֵיו, וּגְבַר בְּחִבְרִיָּה. קְרִי בְּקִרְיָ מַלְכוּ, בְּמַלְכוֹ: ג וְנִבְקָה רוּחַ־מִצְרַיִם בְּקִרְבּוֹ וְעֲצָתוֹ אֲבִלַע וְדַרְשׁוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֶל־הָאֱטִים וְאֶל־הָאֲבוֹת וְאֶל־הַיְדֻעַנִּים: וְתִתְמַסִּי רוּחָא דְּמִצְרָאֵי, בַּמַּעֲיָהוֹן. וְחַכְמֵי־מִיָּהוֹן, אֲסַלְעִים. וְיִתְבַּעוּן מִן טַעֲוֹן, וּמִן חַרְשִׁין, וּמִן בְּדִין, וּמִן זְכוּרֵי: ד וְסַפְּרִיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּיַד אֲדָנִים קִשָּׁה וּמְלֹךְ עֹז יִמְשַׁל־בָּם נְאֻם הָאֲדוֹן יְהוָה עֲבָאוֹת: וְאַמְסַר, יְת מִצְרָאֵי. בְּיַד, רַבּוֹן קִשִּׁי. וּמְלֹךְ תְּקִיף, יִשְׁלוֹט בְּהוֹן. אֲמַר רַבּוֹן עַלְמָא, יִי עֲבָאוֹת: ה וְנִשְׁתַּוּ־מִים מֵהֵימָּן וְנָהַר יַחֲרַב וְיִבֶּשׁ: וְיִצְדוּן מִיָּא, מִיָּא. וְנִהְרֵהוֹן, יַחֲרוֹב וְיִבֶּשׁ: וְהָאֲזַנִּיחוּ נְהָלוֹת דְּלָלוּ וְחָרְבוּ יֶאֱרִי

זולק הדקדוק: ב וְנִלְחַמוּ. במארכה לא בתביר:

מִצֹּר קָנָה וְסוּף קָמְלוֹ: וַיִּצְדוֹן נַהֲרוֹתָא. יִבְשׁוֹן וַיַּחֲרְבוּן, נַהֲרִיהוֹן
עֲמִיקָיָא. קְנִי וְגוּמָא, לָא יִסְקוֹן: 4 עָרוֹת עַל-יְאוּר עַל-פִּי יְאוּר
וְכָל מִזְרַע יְאוּר יִבְשׁ גִּדְף וְאִינְנוּ: יִבְשׁ רַבִּיָּה דְנַהֲרָא, וַיְהִי
כְּבִיפִיָּה. וְכָל, בֵּית מִזְרַע נַהֲרִיהוֹן: יִבְשׁ יַחֲרוֹב, וְלֹא יִצְמַח: 5 וְאֲנוּ
הַדִּיגִים וְאֲבָלוּ כָּל-מִשְׁלִיכֵי בִיאוּר חֲכָה וּפְרִשֵׁי מְכַמְרַת
עַל-פְּנֵי-מַיִם אֲמַלְלוּ: וַיִּצְדוֹן, צִיְדֵי נוּנְיָא. וַיִּתְאַבְּלוּן. כָּל דְּהוּוּ רָמֵן
בְּנַהֲרָא, חֲכָתָא. וּפְרָסִי מְצַדֵּן, עַל אֲפִי מַיָּא, יִצְדוֹן: 6 וּבִשׁוּ עֲבָדֵי
פְּשָׁתִים שְׂרִיקוֹת וְאַרְגִּים חוֹרִי: וַיִּבְהַתְּנוּ. פְּלַחֵי כְּתָנָא, דְּסָרְקוֹן:
וּמַחֲן מַנְיָה, מְצַדֵּן: 7 וְהָיוּ שְׂתַתִּיָּה מְדַפְּאִים כָּל-עֲשֵׂי שְׂכָר
אֲגַמֵּי-נַפְשׁ: וַיְהוֹן אֲתֵר בֵּית שְׁתֵּי מְהָא, כְּבִישֵׁין: אֲתֵר דְּהוּוּ עֲבָדֵין
סְכָרָא וּכְנִשֵׁין מַיָּא, גְּבַר לְנַפְשִׁיָּה: 8 אֲדָ-אוּלִים שְׂרִי צִעֵן חֲכַמֵי
יִעְצִי פֶרְעָה עֵצָה נְבַעְרָה אִידָ תֵּאמְרוּ אֶל-פֶּרְעָה
בֶּן-חֲכַמִּים אֲנִי בֶּן-מַלְכֵי-קַדְמָס: בְּרַם אֲטַפְּשׁוּ, רַבְרָבֵי טַאנִים.
חֲכַמֵּיָּא, דְּמַלְכוּהֵי לְפֶרְעָה. מִילְךְ, דְּטָעוּ. אִיכְדִין, תִּימְרוּן לְפֶרְעָה. בְּנֵי
חֲכַמִּין אֲנַחְנָא וְאַתָּה, בַּר מַלְכִין דְּמַלְקַדְמִין: 9 אֵיִם אֲפּוֹא חֲכַמֵּיךְ
וַיִּגִּידוּ נָא לָךְ וַיִּדְעוּ מַה-יַעֲזִיב יְהוָה עֲבָאוֹת עַל-מְצַרִים: אֵן
אֲנוּן, חֲכַמֵּיךְ. וַיַּחֲוֹן כְּעֵן, לָךְ. וַיִּדְעוּן. מָא מְלַךְ: 10 עֲבָאוֹת, עַל מְצַרִים:
11 נוֹאֲלוּ שְׂרִי צִעֵן נְשָׂאוּ שְׂרִי נָף הִתְעוּ אֶת-מְצַרִים פְּנַת
שְׁבֻטִיָּה: אֲטַפְּשׁוּ, רַבְרָבֵי טַאנִים. טָעוּ, אֲנָשׁ מַפִּיס. אֲטַעִיאוּ יְת מְצַרָאֵי,
רַבְנֵי פְּלַכְהָא: 12 יְהוָה מָסַךְ בְּקַרְבָּה רוּחַ עוֹעִים וְהִתְעוּ
אֶת-מְצַרִים בְּכָל-מַעֲשֵׂהוּ כְּהִתְעוֹת שְׂכוֹר בְּקִיאוּ: 13 רְמָא
בִּינֵיהוֹן, רוּחַ דְּטָעוּ. וְאֲטַעִיאוּ יְת מְצַרָאֵי, בְּכָל עוֹבְדֵיהוֹן. כְּמָא דְּטָעִי רוּיָא,

זלך הדקדוק: 1 קמלו. הלמ"ד רפה בכל סת"י והירושלמיים:

ומדשדש בתוביה: טו ולא יהיה למצרים מעשה אשר יעשה
 ראש וזנב כפה ואגמון: ולא יהי למצראי, מלכא. דימלוך עליהון.
 ריש והגמון, שלטון ואטרון: טז ביום ההוא יהיה מצרים פנשים
 וחרד | ופחד מפני תנופת יד יהוה צבאות אשר הוא
 מניף עליו: בעדנא ההוא. יהון מצראי, חלשין פנשיא. ויוועון,
 ויתברון. מן קדם, ארמות גבורתא די צבאות. דהוא, מרים עליהון:
 ז והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא כל אשר יזכיר
 אתה אליו יפחד מפני עצת יהוה צבאות אשר הוא
 יועץ עליו: ותהי. ארעא דבית יהודה למצרים, לדחלא. כל דידבר
 יתה. ליה, יזוע. מן קדם. מלכא, די צבאות. דהוא, מליך עליהון:
 ח ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות
 שפת פנען ונשבעות ליהוה צבאות עיר ההרס יאמר
 לאחת: בעדנא ההוא. יהוין חמיש קרוין, בארעא דמצרים. ממללן,
 ממלל פנענאי. ומקימן, בשמא די צבאות. קרתא בית שמש, דעתידא
 למחרב. יתאמר, היא חדא מנהון: טז ביום ההוא יהיה מזבח
 ליהוה בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה ליהוה:
 בעדנא ההוא. יהי מדבחא, מתקן קדם יי. בגו, ארעא דמצרים. וקמתא
 בסטר תחומה, קדם יי: ז והיה לאות ולעד ליהוה צבאות
 בארץ מצרים כי יצעקו אל יהוה מפני לחצים וישלח
 להם מושיע ורב והצילים: ויהי לאת ולסהיד. קדם יי צבאות,
 בארעא דמצרים. ארי יצלון קדם יי, מן קדם דחקיהון. וישלח להון, פריק
 ודין, וישויבנון: כא ונודע יהוה למצרים וידעו מצרים

זולק הדקדוק: טז מזבח. בפשטא אחת והיא מלרע: כא נדר. במארכה לא בתביר:

